

Mål och resultat 2019

- Analysrapport av måluppfyllelse och resultat för de kommunala verksamheterna: grundskola, fritidshem och grundsärskola 2018/19
-

Sammanfattning

Mål och resultat är en analysrapport av måluppfyllelse för de kommunala verksamheterna grundskola, fritidshem och grundsärskola. Processen *Mål och resultat* syftar till att följa mål för verksamheterna men också bidra till att rektorer analyserar sin organisation, måluppfyllelse och sitt ledarskap. Detta sker i ett kollegialt lärande tillsammans med andra rektorer, verksamhetschef och representanter från förvaltningens kvalitetsteam genom kvalitetsdialoger. Statistik över måluppfyllelse samt forskning har kompletterat kvalitetsdialogens analys för en ökad förståelse av utvecklingen.

Det genomsnittliga meritvärdet i Varbergs kommunala grundskolor är det högsta på 10 år. Även gymnasiebehörigheten och andel elever som uppnår kunskapskraven i alla ämnen (minst 16) i årskurs 9 har en positiv måluppfyllelse i relation till tidigare år. Måluppfyllelsen har en negativ trend för andel som klarar kunskapskraven i alla ämnen i årskurs 6 och för nationella ämnesprov i årskurs 3.

I skolornas arbete med att utveckla undervisningen och därmed bidra till att höja måluppfyllelsen är rektorers strategiska ledarskap, skolorganisation, kollegialt lärande, ledande lärare, skolkultur och ett antal prioriterade fokusområden de viktigaste områdena för att förstå måluppfyllelsen.

En positiv utveckling av skolornas arbete för ökad måluppfyllelse är:

- Kollegialt lärande där undervisningen analyseras och utvecklas.
- Ledande lärares arbete med skolutveckling.
- Rektorers strategiska ledarskap för att skapa ovannämnda utveckling.
- Förvaltningsövergripande stöd och utvecklingsprocesser som nyttjas av skolorna och ger resultat.

Identifierade utvecklingsområden är:

- Likvärdighet i förutsättningar mellan skolor.
- Likvärdighet i nyttjande av förvaltningsövergripande processer.
- Likvärdig måluppfyllelse för olika elevgrupper.
- Likvärdig bedömarkompetens.
- Skolkultur i kollegiet.

Förskole- och grundskolenämndens mål 2016–2019

Stärka pedagogers
skicklighet som lyfter
barns och elevers
resultat

Öka elevers möjlighet
för snabbare väg till
studier och yrkesliv

Nationella mål

Kunskaper

Skolan ska ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem. Dessa ger också en grund för fortsatt utbildning.

Bedömning och betyg

Betyget uttrycker i vad mån den enskilda eleven har uppnått de nationella kunskapskrav som finns för respektive ämne. Som stöd för betygssättningen finns ämnesspecifika kunskapskrav för olika betygssteg.

Förskole- och grundskoleförvaltningen i Varberg

Susanna Hanson

Förvaltningschef

Maria Wirén

Utvecklingschef

Johan Berntsson

Grundskolechef

**VARBERGS
KOMMUN**

Innehåll

Sammanfattning.....	1
1 Inledning.....	4
1.1 Metod	4
1.2 Analys och slutsatser	4
2 Ledarskap, strategier och förutsättningar för ökad måluppfyllelse	5
2.1 Förvaltningsövergripande strategier	5
2.2 Det pedagogiska ledarskapet på enheterna	7
2.3 Skolorganisationens betydelse.....	8
3 Systematisk utveckling av undervisningen	11
3.1 Kollegialt lärande för att utveckla undervisningen.....	11
3.2 Lärarkontinuitet och tvälärarskap.....	13
3.3 Ledande lärare	14
4 Innehållsmässigt fokus på skolorna	15
4.1 Tillgängliga lärmiljöer	15
4.2 Språkutvecklande arbetssätt i alla ämnen	15
4.3 Bedömarkompetens och formativt förhållningssätt.....	17
4.4 Systematisk analys av måluppfyllelse.....	19
4.5 Genus.....	20
4.6 Flerspråkiga elevers lärande	22
5 Kvantitativ uppföljning	24
5.1 Årskurs 9	24
5.2 Årskurs 6	31
5.3 Årskurs 3	32
5.4 Ämnesspecifika resultat	33
5.5 Måluppfyllelse ÄDK.....	34
6 Grundsärskolan	36
7 Fritidshemmet	40
8 Avslutning.....	43
8.1 Progression för att utveckla undervisningen och elevernas lärande	43
8.2 Utvecklingsområden.....	43
9 Källförteckning	46

1 Inledning

Huvudmannens systematiska kvalitetsarbete för grundskola i Varberg är indelat i tre avstämningar. *Kunskap och lärande* med fokus på elevernas lärandeprocess, *Trygghet och trivsel* med fokus på elevernas välmående samt *Mål och resultat* med fokus på faktorer som påverkar elevernas måluppfyllelse. De två sistnämnda analyserar också arbetet på grundsärskolan och fritidshem.

Avstämningen baseras på elevernas prestationer i olika prov, elevernas omdömen, terminsbetyg och slutbetyg. Fokus är på elevernas måluppfyllelse över tid samt hur organisation och insatser bidrar till måluppfyllelse.

1.1 Metod

Rektorer, verksamhetschef och representanter från förvaltningens kvalitetsteam möts under höstterminen i kvalitetsdialog. Kvalitetsdialogerna har varit kollegiala där tre eller fyra skolor har träffats samtidigt för att fördjupa varandras analys och få lärdomar av varandra. Fokus på dialoger har varit skolornas måluppfyllelse, hur de arbetar för att bidra till elevernas måluppfyllelse och vad skolorna har i fokus för detta arbete. Både styrkor och dilemman har lyfts under dialogen. Sammanfattande analys och slutsatser redovisas genom denna rapport.

Betygsstatistiken har hämtats ur förskole- och grundskoleförvaltningens beslutsstödsystem. I jämförelse med nationell statistik möjliggör systemet att följa fler nivåer av resultat. Utifrån ett jämförande perspektiv lyfts nationell statistik från Skolverket/SCB också fram. Att källorna är olika gör att en försiktighet behöver beaktas vid jämförelser av den exakta skillnaden i resultat. När resultat från riket redovisas är det för samtliga huvudmän.

1.2 Analys och slutsatser

Analysen av resultatutvecklingen och kvaliteten i verksamheten grundar sig på kvalitetsdialoger med rektorer. Det fokus som *många dialogsamtal berört* eller som i någon dialog visat sig vara *särskilt starkt kopplade till* resultatutvecklingen och elevernas möjligheter till lärande beskrivs i rapporten. I avsnittet *Avslutning* sammanfattas de områden där en tydlig kvalitetshöjning under mandatperioden syns samt de utvecklingsområden som identifierats.

2 Ledarskap, strategier och förutsättningar för ökad måluppfyllelse

Det genomsnittliga meritvärdet i Varbergs kommunala grundskolor är det högsta på 10 år. Även gymnasiebehörigheten och andel elever som uppnår kunskapskraven i alla ämnen i årskurs 9 har en positiv måluppfyllelse. Utvecklingen kommer inte av sig själv – kvalitet i ledarskap och undervisning gör skillnad i såväl grundskola, grundsärskola och fritidshem. Utifrån dialog med alla rektorer och statistisk analys beskriver den här rapporten vad skolorna har för fokus, vilka styrkor som bidragit till måluppfyllelse och områden som ytterligare behöver utvecklas.

Måluppfyllelsen har en negativ trend för andel som klarar kunskapskraven i alla ämnen i årskurs 6 och för nationella ämnesprov i årskurs 3. Med fortsatt fokus på ledarskap, strategier och förutsättningar för ökad måluppfyllelse är förhoppningen att elevernas måluppfyllelse ökar kommande läsår.

2.1 Förvaltningsövergripande strategier

Verksamhetsplanen 2016-2019 innehåller flera strategier och utvecklingsområden för att höja måluppfyllelsen i skolan. Utvecklandet av rektors pedagogiska ledarskap, förstelärares uppdrag och organisation för dessa, det förvaltningsövergripande systematiska kvalitetsarbetet, lärares kollegiala lärande, ledarskapet i klassrummet och fördjupning av ämnesdidaktiska färdigheter är alla områden som syftar till att höja elevernas måluppfyllelse och som varit i fokus under mandatperioden. Löpande i rapporten lyfts flera exempel som visar hur strategier ur verksamhetsplanen bidragit till elevernas måluppfyllelse – som är hög ur ett Varbergsperspektiv.

Övergripande kompetensutvecklingsinsatser läsåret 2018/19

Övergripande kompetensutvecklingsinsatser som erbjuds skolorna tar utgångspunkt i verksamhetsplan och identifierade behov som framkommit i det systematiska kvalitetsarbetet och i övrig dialog med rektorer. Syfte är att skapa likvärdighet, långsiktighet och hållbarhet för arbetet med nämndens och nationella mål.

När förvaltningsövergripande kompetensutvecklingsinsatser erbjuds väljer rektor om skolan ska ingå utifrån behov och skolans utvecklingsplan. Övergripande kompetensutvecklingsinsatser för läsåret 2018/19 och vidare in i 2019/20:

- Digital kompetens

- Elevhälsa. Nätverk för specialpedagogisk kompetens, värdegrundspedagoger
- Formativt förhållningssätt och bedömarkompetens
- Fritidshem – att leda det kollegiala lärandet, lågaffektivt bemötande, digitalisering och teknik
- Hitta språket och hitta matematiken. Implementering nytt kartlägningsmaterial i förskoleklass
- LiV – Läsutveckling i Varberg
- MASIV – matematikutveckling i Varberg årskurs F-3
- Nätverk förstelärare i matematik
- Prao och MOA-mässa
- Programmering för matematik- och tekniklärare
- ÄDK – ämnesdidaktiskt kollegium

Fokus på hela Varbergs bästa

Rektor ska enligt Skollag (2010:800) leda och samordna det pedagogiska arbetet vid sin skolenhet och särskilt verka för att utbildningen utvecklas. I många frågor är rektor suverän och kan fördela resurser och prioritera fokus inom sin enhet utan att beakta hela skolans eller huvudmannens behov. Rektorerna i Varberg arbetar på ett annat sätt, med tydligt fokus på ett delat ledarskap på skolan och med ett synsätt att förvaltningsövergripande insatser och stöd bidrar till att utveckla utbildningen på deras specifika enhet. Förvaltningen har på flera olika sätt agerat för att främja att rektorerna arbetar med ett delat ledarskap och att de har fokus på hela Varbergs bästa, exempelvis genom att:

- Grundskolechef organiserar handledning och lärgrupper där rektorer kollegialt har dialog om prioriterade frågor i syfte att stödja rektors pedagogiska ledarskap.
- Utvecklingschef organiserar övergripande kompetensutvecklingsinsatser riktade till enheter utifrån specifika och gemensamma behov.
- Huvudmannens systematiska kvalitetsarbete anordnas i dialog mellan flera olika skolor och rektorer för ett ökat lärande och förståelse för enheternas specifika och gemensamma behov.
- Förvaltningens ledningsgrupp har vid 6 tillfällen under 2019 processat fram förvaltningens verksamhetsplan tillsammans med rektorer och har i det arbetet bidragit med stöd till arbetet med enheternas utvecklingsplaner.
- Förvaltningens ledningsgrupp har anordnat lärmöten där rektorer från alla verksamhetsformer i nämndens ansvarsområden deltar och behandlar prioriterade frågor såsom målstyrning och ekonomistyrning. Rektorerna i grundskola och grundsärskolan har också haft dialog i hela

rektorsgruppen om översyn av skolorganisation och andra prioriterade områden.

2.2 Det pedagogiska ledarskapet på enheterna¹

12 av kommunens 22 grundskolor är organiserade i ett delat ledarskap vilket innebär att det finns två enheter med varsin rektor på de 12 skolorna. Övriga 10 skolor har skapat ett delat ledarskap, till exempel genom att rektorer på mindre skolor har bildat en ledningsgrupp tillsammans med den större skolan, att biträdande rektorer finns eller att rektor nyttjar andra ledande roller såsom förstelärare, specialpedagog och administratör i sin ledningsorganisation på skolan. Även skolor med delat rektorsskap använder i flera fall ledande roller för sin ledning på skolan. Att kollektivt organisera ledning och arbeta med distribuerat ledarskap på detta sätt lyfts fram i forskning som kännetecknen för framgångsrika skolor.²

Rektorer har ofta en visions- och målinriktad ledning där olika områden eller visioner är i förgrunden för ledningen – vilket också lyfts av forskning som kännetecknen för framgångsrika skolor.³ En del är den målstyrning som sker i kommunens styrkedja där rektorer utifrån nämndens mål och inriktning i utvecklingsplaner ska prioritera sitt arbete med att utveckla skolan mot nämndsmålen. Flera skolor har också arbetat med att ta fram en vision för skolan. Fokus på skolorna i en visions- och målinriktad ledning är ofta att skapa en lärande organisation på skolan, leda skolan i ett tydligt F-9 perspektiv, skapa en likvärdighet mellan skolor i ett visst geografiskt område och/eller prioritera en gemensam värdegrund och skolkultur mellan ledning, personal, elever och vårdnadshavare. Mer konkreta områden såsom att sätta fokus på språkutvecklande arbetssätt i alla ämnen, tillgängliga lärmiljöer, arbeta för att utbildningen ska vara jämställd mellan flickor och pojkar, systematik och fokus på att analysera elevernas resultat samt ha riktade insatser för att utveckla

---

¹ Pedagogiskt ledarskap är allt som handlar om att tolka målen samt beskriva aktiviteter för en god måluppfyllelse i relation till de nationella målen i skolan och för att förbättra skolans resultat så att varje elev når så långt som möjligt i sitt lärande och sin utveckling. Det betyder att rektor måste ha kunskap om och kompetens för att tolka uppdraget, omsätta det i undervisning, leda och styra läroprocesser, samt skapa förståelse hos medarbetarna för samband mellan insats och resultat.

Skolinspektionen (2012). *Rektors ledarskap: med ansvar för den pedagogiska verksamheten*. Kvalitetsgranskning rapport 2012:1. Sid. 6

² Jarl, M., Blossing, U. & Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång. Strategier för en likvärdig skola*. Stockholm: Natur och Kultur. Sid. 75ff

³ Jarl, M., Blossing, U. & Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång. Strategier för en likvärdig skola*. Stockholm: Natur och Kultur. Sid. 71-75

bedömarkompetensen är vanliga på flera skolor. I nästa analysavsnitt *Systematisk utveckling av undervisningen* kommer flera av dessa perspektiv att fördjupas.

Att utveckla skolans organisation och målinriktning i ledarskapet tar tid. Flera rektorer beskriver att de första åren på en skola handlar om att identifiera en nulägesbild av skolans kultur, organisation och behov framåt för att sedan omsätta dessa i en arbetsorganisation och ledarskapshandlingar utifrån de identifierade behoven. På 3 av de 4 skolor där årskurs 9 har svagast progression i relation till skolans genomsnitt de senaste 5 åren har rektorsbytena också varit flest under de senaste åren. Frekvent förändrad ledning beskrivs av forskning som kännetecken på icke-framgångsrika skolor.⁴ Rapport från Skolinspektionen argumenterar för att hög rektorsomsättning riskerar att försämra elevernas förutsättningar att nå målen. Detta då befintliga sätt att organisera lärares arbete rivs upp och förändras vid rektorsbyte vilket riskerar att få negativa konsekvenser på genomförande och utveckling av utbildningen på skolan.⁵

På några skolor beskrivs också skolkulturen som svår och delvis präglad av många rektorsbyten vilket bland annat gör att kollegialt utvecklingsarbete som är inriktad på att utveckla undervisningen inte har fått fäste. Kultur är svåranalyserat men forskning om icke-framgångsrika skolor visar att där individuellt alternativt självgrupperat lärararbete, fokus på annat än elevernas resultatutveckling samt uppfattningen att skolans resultat är avhängigt eleverna är kulturella fenomen som påverkar måluppfyllelsen på skolorna.⁶ Samma mönster av rektorsbyten och skolkulturens betydelse för måluppfyllelse går dock inte att se för årskurs 6.

2.3 Skolororganisationens betydelse

Grunden till den nuvarande skolororganisationen i Varbergs kommun ligger i ett beslut från januari 2013 av dåvarande barn- och utbildningsnämnden. Flertalet beslut om ändringar har skett där bland annat en ny skola har tillkommit. Det finns upptagningsområden i ett årskurs F-3, årskurs 4-5, årskurs 6 och årskurs 7-9 perspektiv. Varje upptagningsområde har ett F-9 perspektiv i vilken grupperingen nedan följer.

---

⁴ Jarl, M., Blossing, U. & Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång. Strategier för en likvärdig skola*. Stockholm: Natur och Kultur. Sid. 109-115

⁵ Skolinspektionen (2019). *Huvudmannens arbete för kontinuitet på skolor med många rektorsbyten*. Tematisk kvalitetsgranskning. Sid. 8

⁶ Jarl, M., Blossing, U. & Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång. Strategier för en likvärdig skola*. Stockholm: Natur och Kultur. Sid. 118-127

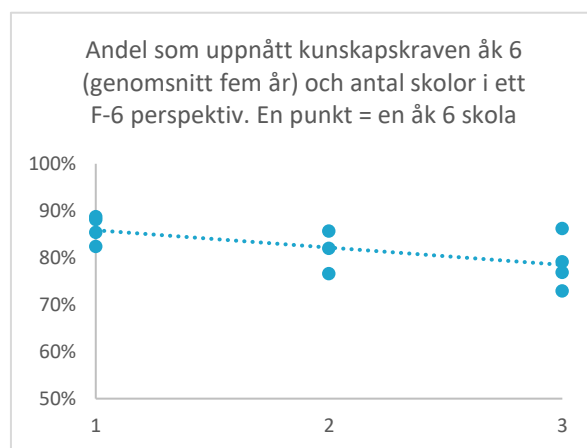
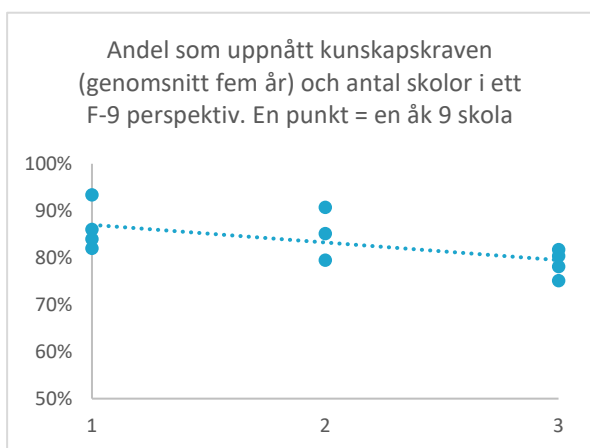
Skola eleverna går i årskurs 9	Skola som elever går från, till årskurs 9 skolan	Skola som elever går från, till årskurs 9 skolan
Bosgårdsskolan F-9	Spannarps skola F-3	Sibbarps skola F-5
Ankarskolan F-9		
Almers skola 4-9	Mariedalsskolan F-3	
Påskbergsskolan F-9		
Hagaskolan F-9		
Håstensskolan F-9	Bockstensskolan F-5	Furubergsskolan F-5
Trönninge skola F-9	Bläshammar skola F-5	
Lindbergs skola F-9		
Rolfstorps skola F-3, 7-9	Skällinge skola F-3	Göthrik skola F-6
Vidhögeskolan F-9	Deromeskolan F-3	Kung Karl skola F-5
Väröbackaskolan F-3, 7-9	Buaskolan F-6	

Rektorer som befinner sig i en skolorganisation som har en eller flera övergångar till en årskurs 9 skola upplever utmaningar att följa elevers lärande och mående i ett F-9 perspektiv samt skapa en likvärdig utbildning för eleverna i ett F-9 perspektiv. Detta kan uttryckas som en komplex skolorganisation, där komplexiteten ökar vid flera övergångar och när övergångar sker i olika stadier. Till exempel att nya elever tillkommer i årskurs 4 och årskurs 6, eller där elever får byta skola vid mer än ett tillfälle, där elever i behov måste byta elevhälsopersonal (EHT) vid skolövergång, där rektor måste dela sin tid mellan mer än en skola eller där rektor ska organisera en så kallad hålskola – skolan har ett låg- och högstadium men inget mellanstadium.

Med flera övergångar till en skola behöver klasser göras om vid flera tillfällen vilket får en social påverkan. För läraren och eleverna kan detta ta tid från annat i undervisningen.

Elever kan även ha behandlat olika innehåll olika mycket på de olika skolorna vilket påverkar undervisningen framåt på den nya skolan. För att förbättra likvärdigheten i utbildningen organiserar ett antal skolor med lärare i samma stadie ett kollegialt lärande för lärare över skolorna, exempelvis genom ÄDK. I områden med mycket rektorsbyten har ett kollegialt lärande över skolgränser varit svårare att behålla och utveckla och saknas idag.

I både årskurs 6 och årskurs 9 stödjer statistiken argumentationen att en komplex skolorganisation påverkar måluppfyllelsen negativt – ju fler skolor eleverna har kommit ifrån desto lägre måluppfyllelse i skolan. Sambandet gäller även för andra måluppfyllelsetal såsom gymnasiebehörighet och genomsnittligt meritvärde. I tabellen till vänster nedan representerar varje punkt en årskurs 9 skola, och i tabellen till höger en årskurs 6 skola.

Även mindre skolenheter inom nuvarande skolorganisation kan påverka måluppfyllelsen framåt. För de elever som kommer från skolor med mindre än 80 elever är måluppfyllelsen i årskurs 9 lägre än för genomsnittet av alla elever i hela kommunen detta läsår. Andelen elever som klarar kunskapskraven i alla ämnen (minst 16) är 77 procent gentemot 83 procent för hela kommunen.

3 Systematisk utveckling av undervisningen

I skolornas arbete med att utveckla undervisningen och därmed bidra till att höja måluppfyllelsen lyfts kollegialt lärande, ledande lärare, skolkultur och ett antal prioriterade fokusområden fram som förklaringar till utvecklingen utav rektorerna.

3.1 Kollegialt lärande för att utveckla undervisningen

De vanligaste forumen för kollegialt lärande i Varberg för att stödja måluppfyllelsen hos elever är elevhälsamöten (EHM) och ämnesdidaktiskt kollegium (ÄDK). ÄDK är ett kollegialt forum för att analysera och planera undervisningen utifrån elevernas behov för lärande och lyfts genomgående av rektorerna som en framgångsfaktor för att bidra till elevernas måluppfyllelse.

Genom att organisera för ett kollegialt lärande möjliggör rektor att lärares undervisning kan förfinas. När det kollegiala lärandet för att utveckla undervisningen inte sker i ÄDK finns förväntningar på att arbetslag eller ämneslag har ett kollegialt lärande. I dessa forum är systematiken i form och innehåll inte lika tydligt uttalad som i ÄDK. De kollegiala forumen för lärande genomförs i regel varje vecka. På vissa skolor har det kollegiala lärandet systematiserats sedan lång tid, på andra skolor är man i en inledande fas. Skolverket lyfter fram kollegialt lärande som en av två metoder för ett forskningsbaserat arbetssätt i undervisningen, se beskrivning till höger.⁷

14 av 22 kommunala grundskolor bedriver ÄDK, vilket innebär att drygt 70 procent av de drygt 7 000 eleverna i den kommunala grundskolan möter en undervisning som utvecklas i ÄDK. Inför

Ämnesdidaktiskt kollegium (ÄDK) innebär att lärare kontinuerligt möter andra lärare som undervisar i samma ämne och tillsammans planerar, utvärderar, analyserar och utvecklar den egna och varandras undervisning. I ÄDK arbetar lärare tillsammans på ett systematiskt och med ett vetenskapligt förhållningssätt för att utveckla undervisningen och ge eleverna bästa möjlighet till lärande. En central del i lärarnas arbete är att använda en eller flera uttalade teorier om lärande, i Varbergs ÄDK är variationsteorin tydligast uttalad.

Kollegialt lärande enligt Skolverket innebär att när lärare tillsammans med kollegor analyserar och utvärderar sin undervisning leder det till ett bättre resultat hos elever. Detta är en viktig förutsättning för en positiv skolutveckling och det vetenskapliga effekterna för stödet är starkt. Metoden kollegialt lärande är en sammanfattande term för olika former av systematisk utveckling av undervisningen där man genom ett strukturerat samarbete tillägnar sig kunskap och färdigheter. Kollegialt lärande betonar vägen fram för att lösa uppgifter, formulera problem och kritiskt granska inte bara andras utan även sitt eget arbete.

⁷ Skolverkets hemsida. *Forskningsbaserat arbetssätt i undervisningen*. Hämtad 7 november 2019.

läsåret 2019/20 har 3 skolor påbörjat arbetet med ÄDK, de första skolorna i kommunen påbörjade ÄDK läsåret 2015/16.

Rektorer beskriver att ÄDK är det forum där lärare utvecklar sin praktik men också ett forum för skolledningen att komma nära undervisningspraktiken för att identifiera behov och utifrån det ge stöd till lärarna. En utveckling som flera skolor arbetar med är att specialpedagogisk kompetens ska delta i ÄDK för att bidra i analys och planering av undervisningen. Rektorer som upplever att de har ett välfungerande ÄDK beskriver att ÄDK bidrar till att sprida en samarbetskultur mellan lärare och en kultur där undervisningen är i fokus.

Forskning visar att organisering av lärares arbete som präglas av samarbete med fokus på undervisningen är kännetecknen på framgångsrika skolor.⁸ I jämförelse med andra fortbildningsinsatser som föreläsningar eller kortare projekt belyser forskning att kollegialt lärande genom kontinuerlig klassrumsbaserad undersökning och problemformulering samt utveckling av professionella lärandegemenskaper för lärare ger mer långsiktig effekt.⁹ Med andra ord är det framgångsrikt om lärare kontinuerligt och systematiskt analyserar sin undervisning tillsammans med kollegor, vilket är grunden för ÄDK. Förvaltningen avslutade under våren 2019 en genomlysning av bland annat ÄDK. Utifrån intervjuer med lärare vid fyra av då åtta skolor som då hade ÄDK kom genomlysningen fram till att ÄDK har inneburit:

- Från spontana kollegiala samtal till systematiskt kollegialt lärande
- Ökad nyfikenhet och öppenhet gentemot kollegors undervisning och att lära av varandra
- Lärare utvecklar sin ämnesdidaktiska kunskap utifrån vetenskaplig grund
- Ökad grad av sambedömning
- Lika kvalitet i utbildningen i form av innehåll och ett formativt förhållningssätt i undervisningen utvecklas
- Elevernas behov för lärande styr planering och analys av undervisning
- Ökad nyfikenhet och öppenhet gentemot kollegors undervisning och att lära av varandra

---

⁸ Jarl, M., Blossing, U. & Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång. Strategier för en likvärdig skola*. Stockholm: Natur och Kultur. Sid. 80ff

⁹ Håkansson, J. Sundberg, D. (2018). *Utmärkt ledarskap i skolan. Forskning at att leda för elevers måltuppfyllelse*. Sid. 182.

- Tendens till att ÄDK stödjer elever att nå ökad progression i meritvärde i högre grad än övriga kommunala grundskolor.¹⁰

Svårigheter som beskrivs av rektorerna i årets kvalitetsdialog är att inte alla lärare ser positivt på ÄDK eller annat systematiskt samarbete med kollegor för att utveckla undervisningen. En sådan kultur gör att ÄDK inte ger den effekt rektorer önskar. Ytterligare svårighet är att flera områden behöver hanteras inom ramen för lärarnas tid utanför undervisningen och i de kollegiala forumen. Ett exempel är nuvarande arbete med att implementera *matematikutveckling i Varberg (MASIV)*, som är ett samarbete med bland andra Nationellt Centrum för Matematikutbildning (NCM). MASIV innebär tid för inför- och efterarbete som kan konkurrera med annat innehåll på de kollegiala forumen.

EHM lyfts också av rektorerna för som ett kollegialt forum för att utveckla undervisningen. Arbetet med EHM fördjupas i avstämningen *Trygghet och trivsel* i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete. Där framkommer att:

I Varbergs kommunala grundskolor har tvärprofessionella forum mellan elevhälsateam¹¹ och pedagoger systematiserats de senaste åren. Nästan alla skolor har elevhälsamöten (EHM) där elevhälsan möter undervisande pedagoger, till exempel var femte vecka under 1,5 timme. Fokus på mötena är vilka förändringar som kan ske på grupp- samt individnivå för att stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet utifrån den berörda elevgruppen. Som ett resultat av det systematiserade arbetet har elevhälsapersonalen och den pedagogiska personalen ökat sin samverkan, vilket bland annat inneburit att elevhälsapersonal oftare bjuds in för att komma ut i klassrummen för att observera och stödja i att hitta anpassningar, samt ge handledning åt pedagoger.¹²

3.2 Lärarkontinuitet och tvälärarskap

Flera skolor lyfter lärarkontinuitet på skolan som viktig för att få ett bra kollegialt lärande och en positiv påverkan på elevernas måluppfyllelse. Lärares behörighet och kompetens är förutsättningar för att kontinuiteten har en så pass viktig betydelse. Rektorer beskriver att klasser som över tid haft många lärare och lärare som inte varit behöriga eller haft en önskad kompetens också har fått lägre måluppfyllelse än rektorer anser att elevgruppen haft potential till.

---

¹⁰ Förskole- och grundskoleförvaltningen (2019). *Hur förskollärare och lärare i Varbergs kommun utvecklar undervisningen – Genomlysning av strategier för att stärka pedagogers skicklighet som lyfter barns och elevers resultat*. Sid. 35

¹¹ Elevhälsateam består av rektor, skolkurator, skolsköterska, skolpsykolog och specialpedagogisk kompetens.

¹² Förskole- och grundskoleförvaltningen (2019). *Grundskola, fritidshem, grundsärskola - Trygghet och trivsel 2019*. Sid. 7

En del skolor arbetar strategiskt med tvålärareskap för att få bättre effekt av undervisningen. Tvålärareskapet lyfts som en framgångsfaktor, det kan både innebära ett kollegialt lärande för lärare genom att de analyserar och planerar sin undervisning tillsammans med andra i vardagen, men också att det ökar möjligheterna för undervisningstid med eleverna då båda lärarna inte behöver lägga tid på att planera *alla* lektioner utan kan dela upp det. Ytterligare vinster är när en av de två lärarna följer med klassen vid övergång till nytt stadie vilket ökar möjligheterna att ha kunskap om klassen och den undervisning som bedrivits.

3.3 Ledande lärare

Alla kommunala skolor i Varberg nyttjar ledande lärare för att utveckla undervisningen. Förstelärare, LiV-handledare, lärledare i ÄDK och specialpedagogisk kompetens är de roller som är vanligast på skolorna. Ofta är dessa samtalsledare i kollegiala forum och/eller ansvarar för undervisningsutvecklingen av ett särskilt ämne, det kan bland annat handla om att ha fokus på och utveckla svenska i alla ämnen. Ledande lärare beskrivs som en viktig mellanledare för rektor för att få syn på kvaliteten i undervisningen så att rektor därefter kan skapa ledning och stöd för undervisningsutvecklingen där behov identifierats. Ledande lärare kan också ge stöd direkt i klassrummet. För att ledande lärare ska bidra till skolutveckling krävs ett mandat för dessa från rektor men också informellt i lärarkollegiet på skolan. I de fall rektor upplever att nyttjandet av ledande lärare inte lyckas bidra till skolutveckling i önskad grad är det just i kulturen svårigheter finns, till exempel att det inte finns en gemensam vilja att förändra sin undervisning utifrån det stöd man får.

Flera skolor använder sig också av externa aktörer för att utveckla utbildningen och undervisningen. I de allra flesta fall nyttjas de experter förvaltningen haft samarbete med under ett antal år tillbaka, eller nyttjat i relation till förvaltningsövergripande kompetensutvecklingsinsatser. Det externa stödet bidrar till att få ny kunskap, kritiskt granska skolans praktik men också för att bidra till att utveckla en kultur mot exempelvis kollegialt lärande och förändring av sin egen praktik. Den generella bilden är att lärare i kommunen är positiva till att förfina och utveckla sin praktik.

4 Innehållsmässigt fokus på skolorna

Det innehåll som flest skolor i Varberg tydligast har fokus på – förutom varje arbetslags- och ämneslags arbete med att planera och utveckla sin ämnesundervisning samt att utveckla relationer mellan elever och mellan lärare och elev – är områdena tillgängliga lärmiljöer, språkutvecklande arbetssätt i alla ämnen och bedömarkompetens. Flera skolor har också ett tydligt fokus på att arbeta med en systematisk analys av elevernas måluppfyllelse och genus med inriktning både på måluppfyllelseanalys och hur undervisningen ser ut i relation till pojkar och flickor och flerspråkiga elevers lärande.

4.1 Tillgängliga lärmiljöer

Många skolor har de senaste läsåren arbetat med tillgängliga *fysiska* lärmiljöer som nu breddas genom fokus på den *sociala* lärmiljön. Den sociala lärmiljön är nära förknippad med värdegrundsarbetet som är ett aktivt arbete på skolorna. I flera fall har skolorna utgått från Specialpedagogiska myndighetens (SPSM) material eller arbetat tillsammans med SPSM. Även extern föreläsare har bidragit till att höja medvetenheten och kunskapen hos pedagoger. I arbetet med att leda och stödja elevers måluppfyllelse lyfts också flexteamens betydelse. Både utvecklingsarbetet med tillgängliga lärmiljöer och flexteam fördjupades under avstämningen *Trygghet och trivsel 2019*.

Tillgängliga lärmiljöer

Den **sociala lärmiljön** handlar om att alla barn och elever oavsett förutsättningar ska få goda möjligheter att vara delaktiga i ett socialt sammanhang. Känslan av gemenskap, normkritik och attityder är bärande delar.

Den **pedagogiska lärmiljön** syftar till att differentiera lärandet för att möta alla elever oavsett behov. Pedagogiska strategier, lärverktyg och hjälpmedel är bland annat i fokus.

Den **fysiska lärmiljön** handlar om att skapa en tillgänglig miljö för elevers lärande. Rum för lärande, ljud- och visuell miljö är viktiga delar.

Källa: Specialpedagogiska myndigheten (2018). Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning. Sid. 48-88

4.2 Språkutvecklande arbetssätt i alla ämnen

Det finns flera riktade insatser från förvaltningen och på skolorna för att stärka språkutvecklande arbetssätt i alla ämnen och framförallt i de yngre åren. På några skolor finns ett tydligt fokus på svenskämnet, och på andra skolor arbetar man mer ämnesövergripande med språket.

Flera skolor lyfter fram att språkutvecklande arbetssätt i alla ämnen är viktigt för elevernas lärande och arbetar riktat med insatser på skolan för detta. Det kan handla om att belysa området särskilt i kollegiala forum där undervisningen

analyseras och planeras, ge ledande lärare uppdraget att stödja kollegor med att belysa begreppsförståelse i sina ämnen, insatser för att öka intresset och motivationen för läsning hos elever och lyfta vikten av läsning på föräldramöten. Flera skolor nyttjar förvaltningens språk-, läs- och skrivutvecklare som externt stöd för arbetet.

Förvaltningsövergripande insatser för språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt gentemot grundskolan är:

- Läsutveckling i Varberg (LiV) samt riktad LiV satsning med fokus på tidiga insatser i f-klass och åk 1.
- Implementering och stöd i analysen av Hitta matematiken och Hitta språket i f-klass.
- Läslyftet
- Skrivarverkstad – Skapande skola

Förvaltningens språk-, läs- och skrivutvecklare utvärderar efter varje läsår de förvaltningsövergripande insatser för språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt som genomförts under läsåret, där framkommer att: ”I dialoger med rektorer och lärare i förskola och skola framgår att det långsiktiga arbete som sker inom området språk-, läs- och skrivutveckling bidragit till en ökad medvetenhet och fördjupad kompetens om språkets betydelse för barn och elevers utveckling och lärande. Sammanfattningsvis kan noteras att Varbergs långsiktiga utvecklingsprocesser för att främja språk-, läs- och skrivutveckling expanderat till att omfatta samtliga skolformer och relaterar till och förstärker varandra (...).”¹³

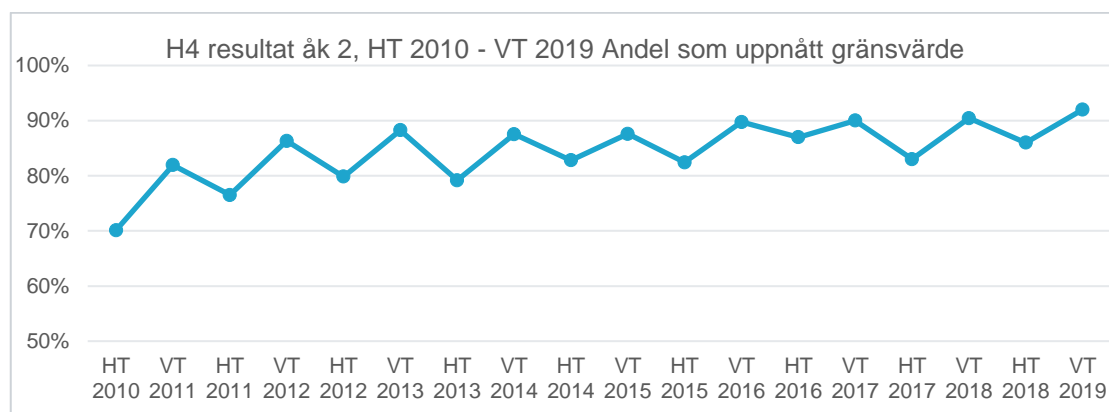
Alla skolor arbetar med LiV i lågstadiet för att stödja arbetet med läsutveckling. LiV leds av LiV-handledare på varje skola. I de fall resurser har fått fördelas om på skolorna så att LiV-handledare inte kunnat stödja elevernas läsutveckling i önskad grad har det påverkat resultaten. I dialog med grundskolechef och förvaltningens språk-, läs- och skrivutvecklare har några skolor valt att utveckla LiV-insatsen till förskoleklass och årskurs 1 för att utveckla undervisningen för läsning i ett så tidigt stadium som möjligt. Utgångspunkten har varit de skolor som inte nått önskat resultat på screening i årskurs 2.

På huvudmannanivå har eleverna i årskurs 2 har förbättrat sin läsförmåga på den screening som genomförs varje höst- och vårtermin. Vid den första mätningen i oktober 2010 var det 70 procent av eleverna i åk 2 som nådde ett förväntat flyt i

---

¹³ Förskole- och grundskoleförvaltningen (2019). *Språk-, läs- och skrivutvecklare systematiskt kvalitetsarbete*. Sid. 8

läsningen. Efter insatser kopplade till LiV, var motsvarande resultat 82 procent vid mätningen i maj 2011. I maj 2019 var resultatet 92 procent.

4.3 Bedömarkompetens och formativt förhållningssätt

Lärarnas förmågor att analysera och genomföra undervisning lyfts som en avgörande faktor för elevernas måluppfyllelse. En förmåga som flera skolor arbetar aktivt med att utveckla är bedömarkompetensen som handlar om förmågan att identifiera och synliggöra elevernas kunskapsnivåer för att få syn på elevernas behov för lärande och därefter differentiera undervisningen i gruppen för varje elevs lärande. Anslutande begrepp är formativt förhållningssätt eller formativ bedömning. På de allra flesta skolor utvecklas det formativa förhållningssättet i det kollegiala lärandet. Skolverket lyfter fram formativ bedömning som en av två metoder för ett forskningsbaserat arbetssätt i undervisningen, se beskrivning till höger.¹⁴

Flera skolor använder sig av expert som förvaltningen haft samarbete med under ett antal år tillbaka kring just bedömarkompetens. Att arbeta med analys av elevers kunskapsnivåer i relation till undervisningen på kollegiala forum, och där också

Formativ bedömning enligt Skolverket innebär att kartlägga och synliggöra var barnen och eleverna befinner sig i sin utveckling och sitt lärande så att undervisningen kan anpassas efter det. Det som formas är alltså undervisningen. Man skulle kunna säga att formativ bedömning sätter fingret på något som skickliga lärare alltid har gjort – att ta reda på vad eleven kan för att sedan kunna lägga upp undervisningen så att den blir meningsfull och relevant. Det nya och intressanta är att forskning har visat att de aspekter av undervisning som kan beskrivas som daglig och stundlig formativ bedömning har en potential att göra stor skillnad för undervisningens effektivitet. Formativ bedömning har alltså mycket stor positiv effekt på lärandet. Sammantaget betyder detta att formativ bedömning har ett alldeles särskilt starkt stöd i forskningen som en insats för att främja god undervisning som kan göra skillnad.

¹⁴ Skolverkets hemsida. *Forskningsbaserat arbetssätt i undervisningen*. Hämtad 7 november 2019.

samrätta tester och prov, är så som rektor har organiserat att lärarnas bedömarkompetens ska förfinas och utvecklas. Den generella bilden är att bedömarkompetensen har utvecklats de senaste åren men att det fortfarande är en central fråga att arbeta vidare med och utveckla på flera skolor.

I årskurs 1-3 visar statistik att elevernas omdömen är koncentrerade till omdömet *när en godtagbar kunskapsnivå* och sprids sällan till *mer än godtagbar kunskapsnivå* och *när ännu inte godtagbar kunskapsnivå*. Rektorerna leder sina lärare olika i frågan, vissa förväntar sig inte spridning av omdömen i årskurs 1-3 medan andra har sådana förväntningar. I årskurs 4-6 spridningen av omdömen betydligt högre.

I de äldre åren visar betygsspridningen mellan betygen A till F att en ökad bedömarkompetens är önskvärd på ett antal skolor. På huvudmannanivå ökar istället spridningen över tid, med allt fler A och B betyg och färre E och C betyg. Detta indikerar att satsningar för att utveckla bedömarkompetensen gett resultat och att lärare både synliggör och undervisar så att elever kan visa att de till exempel når D istället för E och B istället för C.

Även relationen mellan nationella ämnesprov och slutbetyget i årskurs 6 och 9 har tidigare år¹⁵ visat att förbättringar kan ske, enligt skollag (2010:800) ska elevens resultat i nationellt prov särskilt beaktas vid betygssättning av slutbetyg. Samtidigt har Varberg en högre samstämmighet mellan nationella ämnesprov och slutbetyget än riket.

Bedömarkompetensen och det formativa förhållningssättet förfinar undervisningen på olika sätt, med den gemensamma grunden att det är elevernas behov för lärande som är i fokus och att lärare ska formera sin undervisning utifrån det. Skolarbetet ska för eleverna utmana dem på rätt nivå och elever ska, utifrån den formerade undervisningen, känna att lärare har tilltro till elevernas förmåga. I Skolinspektionens skolenkät (se höger) till elever i årskurs 9 får eleverna svara

Skolenkäten

Vartannat år skickar Skolinspektionen en skolenkät till elever i årskurs 9 i Varbergs kommunala grundskolor, senast under höstterminen 2018. Frågorna kategoriseras i ett antal områden. Områdena baseras på flera enkätfrågor och redovisas genom ett samlat värde från 0-10. Skolinspektionens ger svarsalternativen olika värden.

0,0 – Stämmer inte alls

3,33 – Stämmer ganska dåligt

6,67 – Stämmer ganska bra

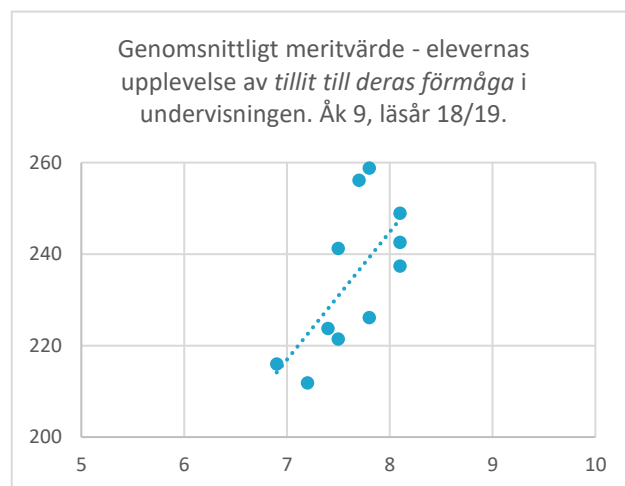
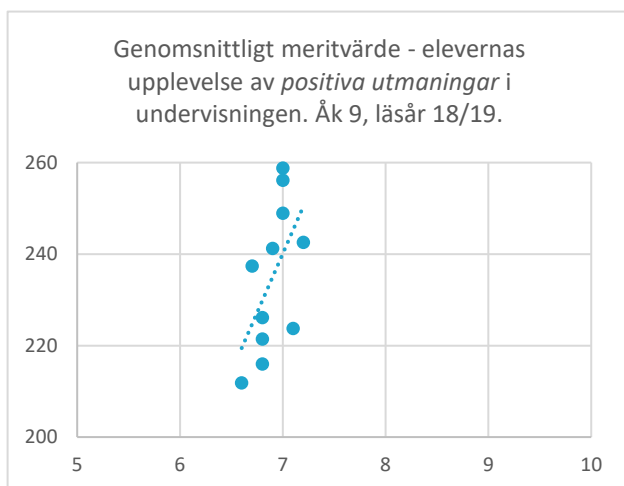
10,0 – Stämmer helt och hållet

Inget värde – Vet ej, inget svar.

Ett värde över 8,3 innebär att frågeområdet ligger närmast *Stämmer helt och hållet* och ett värde över 5 ger ett mer positivt än negativt värde.

¹⁵ Jämförelsen för 2019 mellan nationella ämnesprov och slutbetyg var vid rapportens slutförande inte publicerad av SCB och Skolverket.

på frågor om detta, och ett tydligt positivt samband kan identifieras mellan elevernas upplevelse och skolornas genomsnittliga meritvärde. I tabellerna nedan representerar en punkt en skola, y-axeln genomsnittligt meritvärde och x-axeln ett samlat värde utifrån enkätfrågor om frågeområdet.

4.4 Systematisk analys av måluppfyllelse

Inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete ansvarar rektor för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Flera skolor har ett tydligt fokus på analys av elevresultat i kollegiala forum såsom ÄDK genom en systematik där analys ska ske vid specifika tillfällen. Analys sker till exempel efter nationella ämnesprov eller efter att lärare har satt omdömen och inför utvecklingssamtal med elev. Arbetet på skolan inför avstämning *Mål och resultat* i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete innebär också ett fokus på elevresultat och måluppfyllelse, inför årets avstämning genomförde förvaltningen en workshop om måluppfyllelseanalys. Efter varje termin erbjuds enskild avstämning mellan förvaltningens kvalitetsteam och varje skola med fokus på elevernas omdömen och betyg. Avstämningarna är frivilliga för alla utom nya rektorer och i regel närvarar 80 procent av rektorerna. Forskning om framgångsrika och icke-framgångsrika skolor visar att kartläggning och uppföljning av elevernas kunskaper är en framgångsfaktor, och att fokus på annat än elevernas resultatutveckling och uppfattningen att skolans resultat är

avhängigt eleverna och inte undervisningen är kännetecknen på icke-framgångsrika skolor.¹⁶

Utifrån skolornas måluppfyllelseanalys identifieras hur undervisningen behöver formeras framåt för eleven och vilket stöd som kan behövas, men också vilka mönster i elevresultat som skolan har över tid för att förändra undervisningen på gruppnivå och i tidigare årskurser. En måluppfyllelseanalys av nationella ämnesprov i årskurs 3 kan alltså påverka undervisningen framåt i förskoleklass, årskurs 1 och 2. Rektor och ledande lärare är ofta drivande i och stödjer arbetslag och ämneslag i analysen.

4.5 Genus

Flera skolor har ett tydligt fokus på att analysera flickors och pojkars resultat för att främja en jämställd skola. De skolor som har fokus på genus har i sin analys bland annat utgått från elevernas svar i enkät och dialog utifrån avstämningen *Kunskap och lärande* i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete. Förklaringsmodeller till att framförallt pojkarna inte når så hög måluppfyllelse som rektorerna anser är möjligt är en skolkultur som innebär att pojkarna inte tar skolan på lika stort allvar samt att undervisningen inte anses vara lika intressant och motiverande utav pojkar som utav flickor.

Förklaringar till pojkars och flickors måluppfyllelse fördjupades under föregående års *Mål och resultat* där det framkom att:

Förbättrad bedömarkompetens ser ut att gynna pojkarnas måluppfyllelse

Bedömarkompetens har varit i fokus i förvaltningens utvecklingsarbete under hela mandatperioden. Flera skolor har också aktivt arbetat med bedömarkompetensen. Fokus är bland annat på att bedöma utifrån *all tillgänglig information*. Genom att bedöma det eleverna presterar på undervisningen, exempelvis genom muntligt resonering, och inte bara bedöma utifrån skriftliga uppgifter och prov anses pojkarnas möjligheter till att förbättra sin måluppfyllelse öka. Generellt sett anses pojkar däremot ha svårare att prestera vid skriftliga moment.

Tät och kvalitativ respons ser ut att gynna pojkarnas måluppfyllelse

Ett formativt förhållningssätt i undervisningen medför bland annat att läraren ska ge tät respons och feedback i syfte att eleven ska kunna nå längre i sitt lärande. Förutom att få stöd i vad som behöver förbättras, förväntas elevens motivation och förmåga att leda sitt eget lärande också öka. En generaliserade förklaring som framkommit i dialogerna är att pojkar har behov av den tätare responsen, men också av reflektionstid under undervisningen. Detta har också

---

¹⁶ Jarl, M., Blossing, U. & Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång. Strategier för en likvärdig skola*. Stockholm: Natur och Kultur. Sid. 85f och 124ff

har utvecklats under mandatperioden. Det formativa förhållningssättet gynnar därmed alla elever men kanske särskilt pojkarna.

Flickor visar fortsatt mer i skolan

Den förändring som beskrivits ovan innebär inte att flickorna missgynnas i undervisningen. Generaliserande förklaringar till flickornas högre meritvärde är att de skriver bättre och längre texter samt visar på en djupare analysförmåga. Studiemotivationen tenderar också att vara högre. För både pojkar och flickor påverkar gruppdynamik och kultur, till exempel kan elever i vissa grupper höja varandra då det finns en kultur av att skolan är viktig och att höga studieresultat är positivt. Effekten finns hos både pojkar och flickor och kan i vissa fall förklaras av studie-skepsis i elevgrupper, vilket påverkar måluppfyllelsen.¹⁷

Fördjupning av könsskillnader i skolresultat av SKR

Den sistnämnda iakttagelsen stämmer väl överens med forskning på området som sammanställts av Sveriges kommuner och regioner (SKR, tidigare SKL). Rapporten *Se, förstå och förändra – Att motverka könsskillnader i skolresultat* fördjupar också bilden gentemot vad som framkommit i dialog med rektorer. SKR beskriver fyra huvudområden som ger en förståelse för könsskillnader i skolresultat. Se nedan och kort sammanfattning till höger.

”Normer begränsar barns och ungdomars möjligheter

Könsnormer påverkar barns och ungdomars bemötande av varandra, deras identitet och beteendemönster. Maskulinitetsnormer formas ofta i motsats till normerna för vad som anses feminint och dessa begränsar både flickors och pojkars möjligheter. (...)

Skolkulturen sätter ramarna

Begreppen anti-pluggkultur, ingen-ansträngningskultur eller pluggkultur, kan användas för att beskriva elevers förhållningssätt till skolan och skolarbete. Dessa kulturer påverkar flickor och pojkar på olika sätt. (...)

SKR – Att motverka könsskillnader i skolresultat

”Både flickor och pojkar vet att skolan är viktig och påverkar deras framtid. Ändå uppnår pojkar som grupp i lägre utsträckning än flickor kunskapskraven i alla ämnen i grundskolan, färre pojkar når gymnasiebehörighet och färre fullföljer en gymnasieutbildning. Att inte fullfölja en gymnasieutbildning innebär en högre risk att senare i livet inte få tillträde till arbetsmarknaden vilket ökar risken för att hamna i ekonomisk utsatthet, samt drabbas av ohälsa och psykosociala problem.

Forskningen visar att könsskillnader i skolresultat uppstår i ett komplext samspel mellan samhälleliga och kulturella faktorer som exempelvis genusnormer, skolkultur och förväntningar från vuxna och kamrater. Normer för hur flickor och pojkar förväntas vara bidrar till ett socialt positionerande och till att det skapas hierarkier som leder till ett otrött klimat. Variationen inom grupperna flickor och pojkar är emellertid stor. Föräldrarnas utbildningsbakgrund är en faktor som i hög grad samspelar med kön när det gäller elevernas skolresultat, och något som pojkar som grupp i högre grad än flickor förefaller påverkas av.”

SKL (2019). *Se, förstå och förändra – Att motverka könsskillnader i skolresultat*. Sid. 7

¹⁷ Förskole- och grundskoleförvaltningen (2018). *Mål och resultat 2018 – Grundskola*. Sid. 19f

Sociala positioner i relation till normer

I dagens skola krävs att elever visar sig ambitiösa, intresserade och engagerade. De behöver kunna läsa av skolans koder och vilka insatser som krävs för att de ska framstå som kompetenta, visar Lisa Asp-Onsjö i en forskningsstudie. Samtidigt måste alla elever förhålla sig till relationen mellan kunskapsinläring, betyg och social status bland kamraterna. (...) En del pojkar kan uppleva att de tidigt på terminen behöver visa sig intresserade och ambitiösa inför lärarna samtidigt som de har behov av att upprätthålla en stabil social status bland kamraterna, för att konkurrera om höga betyg utan att samtidigt drabbas av en statussänkning. (...)

Föräldrarnas utbildningsbakgrund – en stark påverkansfaktor

Könstillhörighet och föräldrars utbildning är två faktorer som samspelar med varandra. Alla pojkar presterar inte dåligt i skolan. De som har välutbildade föräldrar är ofta bättre på att ”ta för sig” och ser det som positivt att vara duktiga i skolan, medan framför allt pojkar vars föräldrar har en kortare utbildning oftare har ett sämre självförtroende vad gäller kunskap och förmågan att lära.”¹⁸

4.6 Flerspråkiga elevers lärande

Flera skolor lyfter att organisera stödresurser och utveckla undervisningen för att särskilt stödja flerspråkiga elever till hög måluppfyllelse är en utmaning. Undervisning i svenska som andraspråk (SvA) har flera utmaningar, både gällande den reella kompetensen hos lärare att undervisa enligt kursplanen för SvA men också att bedöma vilka elever som ska läsa enligt kursplanen för SvA alternativt svenska. Måluppfyllelsen i SvA har också varit låg över tid. Fokus på arbetet för att stödja flerspråkiga elevers lärande var också i fokus under avstämningen *Trygghet och trivsel* där det beskrivs att:

Flera skolor lyfter att de har studiehandedare som är ett stort stöd för pedagog och elev och som har betydelse för kunskapsprogressionen. Tidigare beslut om att sänka studiehandedningstiden har inneburit lägre närvaro av personal från enhet flerspråkighet på skolor och enligt rektorer en påverkan på elevernas kunskaper. (...) Lärare i svenska som andraspråk (SvA) har också en viktig roll för att följa och stödja kunskapsutvecklingen hos flerspråkiga elever, framförallt för andra och tredje generationens invandrare som inte har rätt till studiehandedning. På skolor med många flerspråkiga elever ser rektor att all pedagogisk personal behöver kompetens likt lärare i SvA.¹⁹

Nyanlända elever med kort skolbakgrund, som är en del av elevunderlaget i kategorin *Varberg utländsk bakgrund födda utomlands* i statistiken nedan, är en

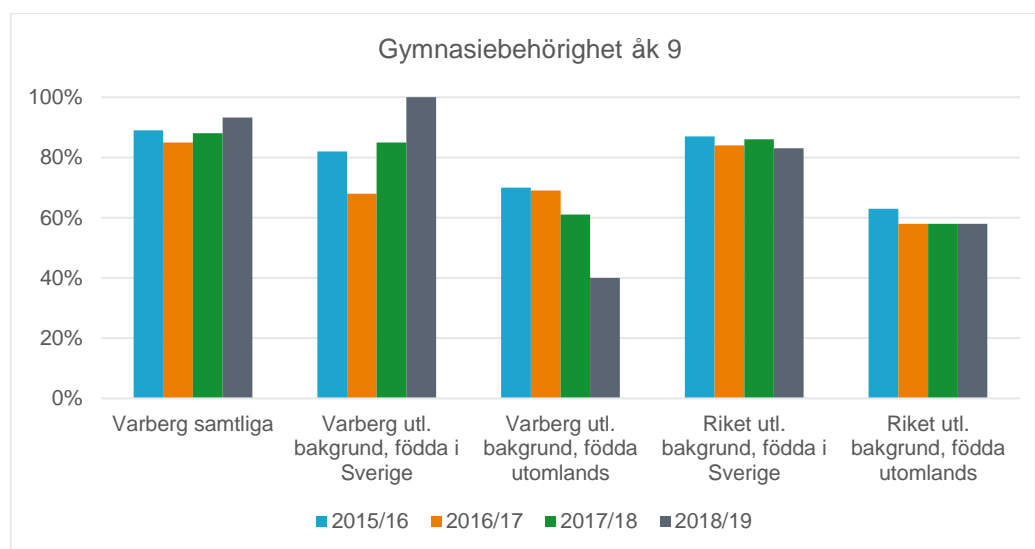
---

¹⁸ SKL (2019). *Se, förstå och förändra – Att motverka könsskillnader i skolresultat*. Sid. 27-39

¹⁹ Förskole- och grundskoleförvaltningen (2019). *Grundskola, fritidshem, grundsärskola - Trygghet och trivsel 2019*. Sid. 15

grupp rektorerna ser utmaningar i att kunna stödja i tillräckligt hög grad med nuvarande resurser. Trenden över gymnasiebehörigheten för dessa elever i Varberg är negativ och stora variationer i resultat över åren är troligen också ett tecken på att elevgruppen är heterogen. Under läsåret 2018/19 har alfabetiseringsgrupper för elever i äldre åldrar utan skolbakgrund startats upp på tre skolor mot bakgrund av att dessa elever tenderar att bli fler i antalet. Alfabetiseringsgrupper finns på i tre geografiska delar av kommunen, södra, centrum och norra delen. Syftet är att eleven ska alfabetiseras på modersmålet och svenska samtidigt som eleven är knuten till sin klass genom praktiskt estetiska ämnen.

Avseende måluppfyllelse är det mer positivt att elevgruppen med utländsk bakgrund men som är födda i Sverige har en hög måluppfyllelse för läsåret 2018/19. Samtidigt upplever rektorerna att undervisningen kan stödja dessa elever ytterligare, främst genom att ytterligare utveckla ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i alla ämnen, SvA undervisning och en effektiv studiehandledning.

5 Kvantitativ uppföljning

Det genomsnittliga meritvärdet i Varbergs kommunala grundskolor är det högsta på 10 år. Även gymnasiebehörigheten och andel elever som uppnår kunskapskraven i alla ämnen i årskurs 9 har en positiv måluppfyllelse.

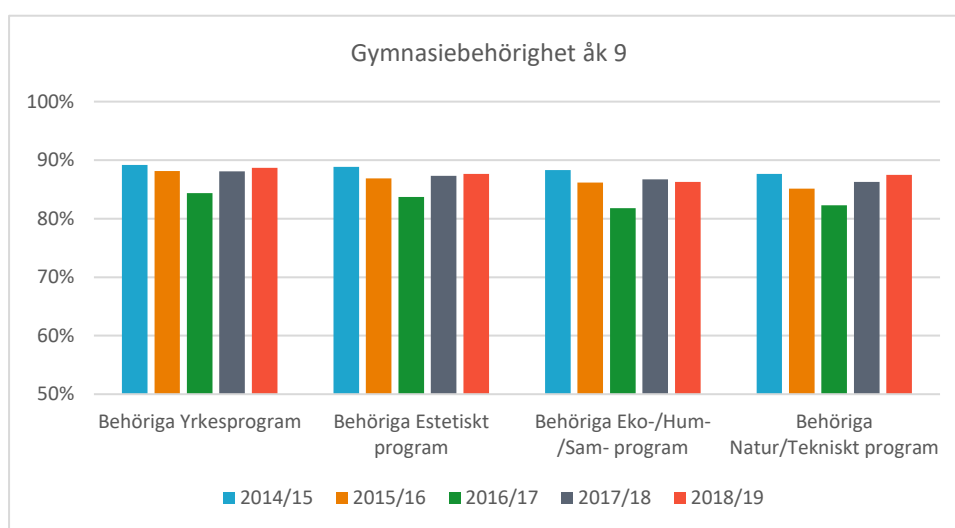
Måluppfyllelsen har en negativ trend för andel som klarar kunskapskraven i alla ämnen i årskurs 6 och för nationella ämnesprov i årskurs 3.

Statistiken i årskurs 9 och 6 visar att fördelningen över hur väl eleverna lyckas i olika ämnen är relativt lik över de senaste åren. Måluppfyllelsen i respektive ämne är grunden för nyckeltalen genomsnittligt meritvärde, andel elever som klarar kunskapskraven i alla ämnen samt gymnasiebehörighet. Nyckeltalen har redovisats på olika sätt i rapporten i relation till den kvalitativa analysen utifrån dialogen, i detta avsnitt fördjupas den kvantitativa analysen.

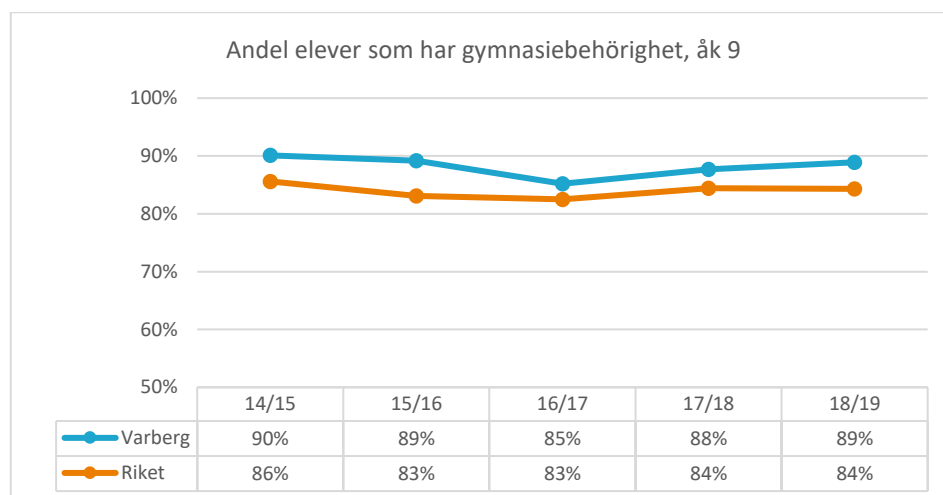
5.1 Årskurs 9

Gymnasiebehörighet årskurs 9

Andel elever som får gymnasiebehörighet för de olika gymnasieprogrammen har en liknande trend över tid. Ökad måluppfyllelse i engelska har generellt bidragit till en ökad gymnasiebehörighet de senaste två åren. 75 elever har inte nått gymnasiebehörighet. Det är högre andel pojkar än flickor och högre andel elever med annat modersmål än svenska som inte når gymnasiebehörighet. Majoriteten av de elever som inte har gymnasiebehörighet för yrkesprogram börjar ändå på ett gymnasieprogram. Eleverna går på förberedande eller nationellt program.

Gymnasiebehörigheten till yrkesprogram i Varbergs kommunala grundskolor följer över tid i stort samma utveckling som i riket.

I jämförelse med varje skolas betygssnitt de senaste fem åren har åtta av elva skolor ett bättre resultat för gymnasiebehörigheten till yrkesprogram läsåret 2018/19. Sju skolor har en högre måluppfyllelse än föregående år.

Något lägre måluppfyllelse i ämnena geografi, historia och religionskunskap gör att behörigheten till ekonomi-/humanistiska-/samhällsvetenskapsprogrammet minskat med en halv procentenhet. Den största förändringen är att behörigheten till naturvetenskapliga/teknikprogrammet ökat vilket beror på högre måluppfyllelse i biologi, fysik och kemi. För behörighet till estetprogrammen behövs utöver godkänt i engelska, matematik, svenska/svenska som andraspråk ytterligare godkänt i nio ämnen. Behörighet till estetprogrammen är i stort sett oförändrad gentemot föregående läsår vilket visar att andelen elever som inte uppnått kunskapskraven i många ämnen också är oförändrad.

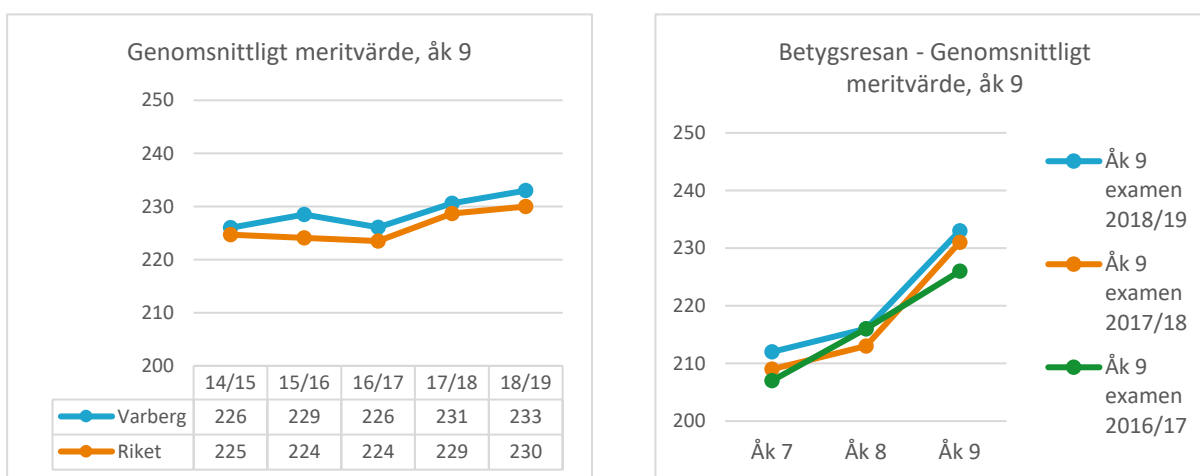
Genomsnittligt meritvärde årskurs 9

Det genomsnittliga meritvärdet har en ökande trend i både Varberg och i riket. I jämförelse med varje skolas betygssnitt de senaste fem åren har åtta av elva skolor ett bättre resultat för det genomsnittliga meritvärdet läsåret 2018/19. Lika många skolor har också en högre måluppfyllelse än föregående år.

Från det att eleverna börjar högstadiet i årskurs 7 till att de slutar har eleverna på gruppnivå en positiv utveckling. Att det genomsnittliga meritvärdet ökar kraftigt från årskurs 8 till årskurs 9 kan ses som att bedömarkompetensen behöver utvecklas ytterligare, vilket kom fram under förra årets kvalitetsdialog:

Meritvärdet ökar i årskurs 9

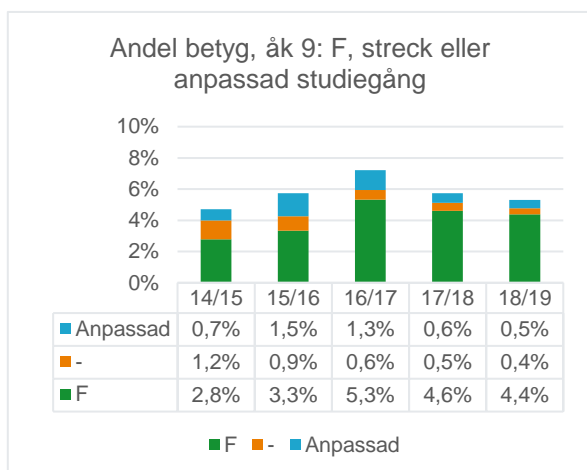
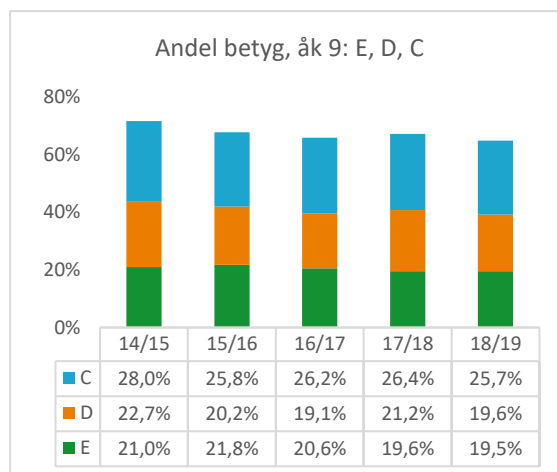
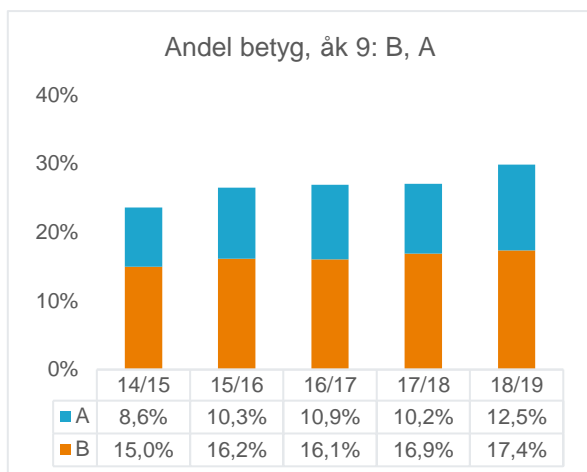
Statistiken visar tydligt att meritvärdet ökar från årskurs 8 till årskurs 9, en trend som också är tydlig över hela mandatperioden. Att lärare kan hålla tillbaka de högre betygen för att senare inte vilja sänka eleverna är en möjlig förklaring. Utifrån ett läroplansperspektiv bör hela betygsskalan användas även i de tidigare årskurserna. Det ökade meritvärdet i årskurs 9 kan också förklaras av att elever blir mer motiverade och anstränger sig mer när slutbetyget, som är grunden för gymnasieintaget, närmar sig.²⁰

Engelska, bild, samhällskunskap, musik, kemi och teknik är de ämnen som har ökat i måluppfyllelse mest och har gjort att det genomsnittliga meritvärdet ökat läsåret 2018/19, vilket också beror på att andelen A och B betyg överlag har ökat. Tidigare har det varit pojkarna som ökat andelen A och B betyg, i år är det istället flickorna. Idrott och hälsa, SvA och modersmål har tydligt fått lägre måluppfyllelse. Den lägre måluppfyllelsen i modersmål tyder på förbättrad bedömarkompetens av modersmållärare, vilket har arbetats aktivt med under föregående läsår. Tidigare måluppfyllelse på 100 procent andel elever som uppnått kunskapskraven ansågs delvis bero på en alltför generös bedömning.

På nästa sida redovisas andelen betyg utifrån skalan A-F och ämnesspecifika resultat redovisas under avsnittet 5.4.

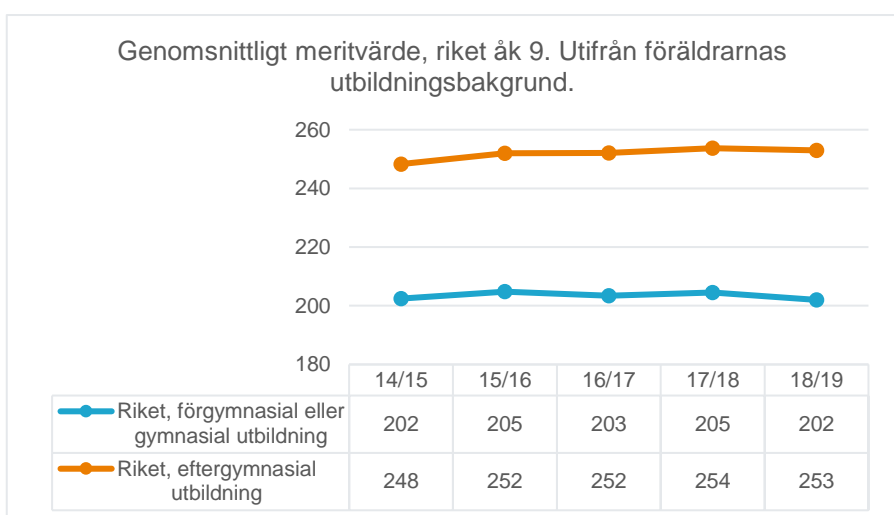
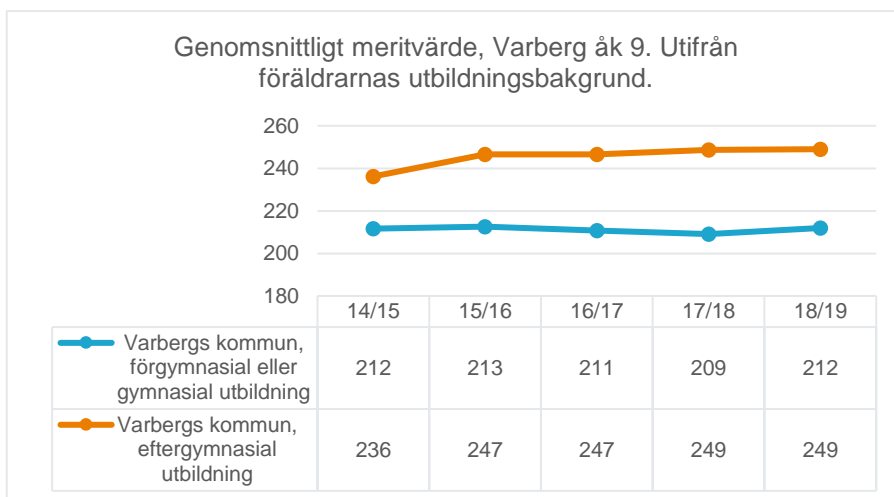
²⁰ Förskole- och grundskoleförvaltningen (2018). *Mål och resultat 2018 – Grundskola*. Sid. 22

Föräldrarnas utbildningsbakgrund

I jämförelse med riket har Varbergs kommunala skolor ett mindre gap utifrån utbildningsnivån hos elevernas föräldrar. Det mindre gapet beror i stort på att elevgruppen som har föräldrar med förgymnasial eller gymnasial utbildning har högre resultat i Varberg än i riket.

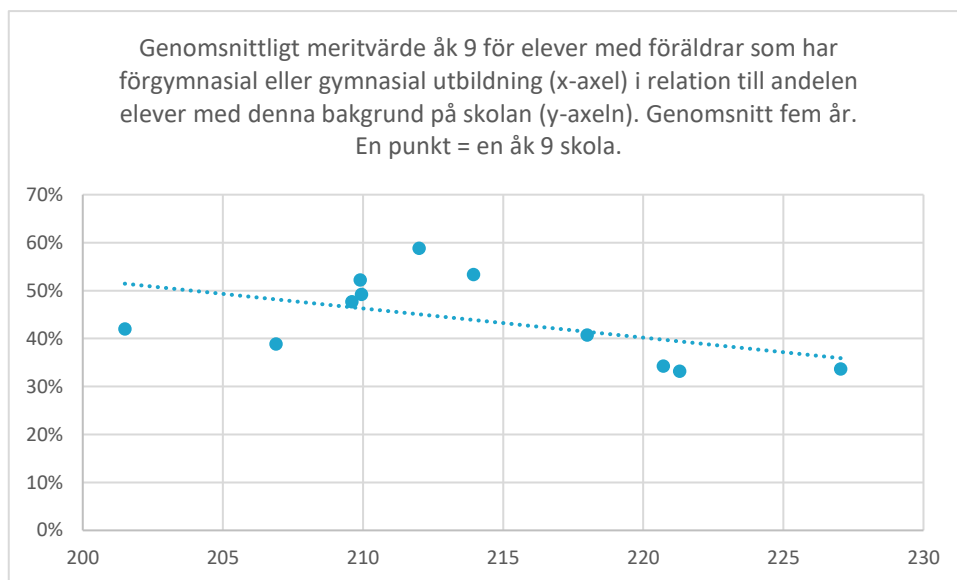
Det går inte att urskilja kommunövergripande trender som gäller för samtliga skolor, även om elever vars föräldrar med eftergymnasial utbildning i regel har högre resultat. Vårdnadshavares utbildningsbakgrund bör ses som en av många aspekter för att förklara elevers resultat. På vissa skolor minskar gapet, på andra skolor ökar det och på ytterligare andra skolor finns ingen tydlig trend.

Elevsammansättningens betydelse

I en enkel sambandsanalys (se nästa sida) över genomsnittligt meritvärde årskurs 9 utifrån föräldrarnas utbildningsbakgrund och elevsammansättning syns ett tydligt samband. Sambandet är uträknat utifrån genomsnitt på fem år. Desto högre andel elever som har föräldrar med en lägre utbildningsbakgrund på skolan, desto lägre måluppfyllelse för denna elevgrupp. Motsvarande effekt gäller för elever med högutbildade föräldrar, en hög andel elever med denna bakgrund på skolan ökar förutsättningarna för hög måluppfyllelse för elevgruppen.

Elevsammansättningen på skolan har alltså betydelse avseende förutsättningarna för måluppfyllelse, vilket också styrks av kvantitativa studier vilket beskrivs på nästa sida.

I en kvantitativ studie över elevers resultat över tid i relation till familjebakgrundens betydelse visar Skolverket att elevernas socioekonomiska bakgrund har fått en större betydelse för elevernas betygsresultat, se kort sammanfattning nedan.

Betydelsen av familjebakgrund för betygsresultaten åren 2000–2015

”Analysen av samtliga elever visar att elevernas socioekonomiska bakgrund har fått en större betydelse för elevernas betygsresultat. Ökningen sker framför allt från och med slutet av 00-talet. (...)”

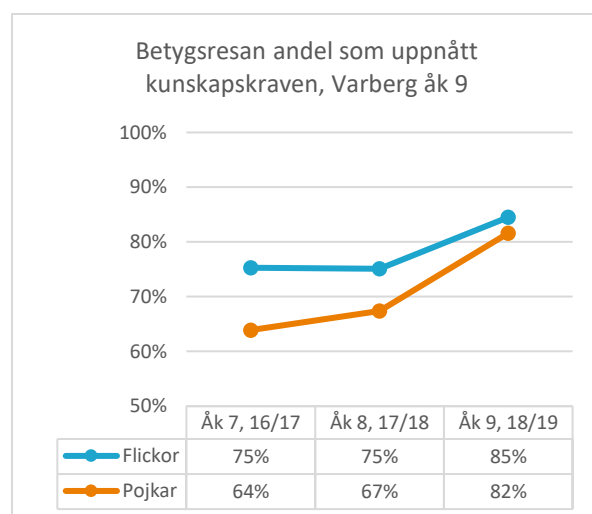
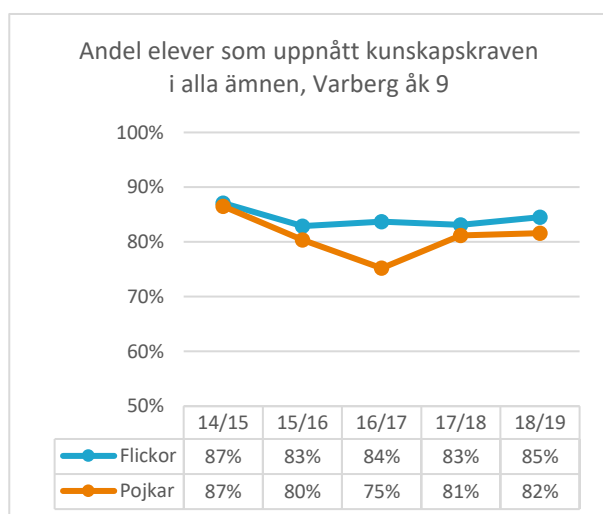
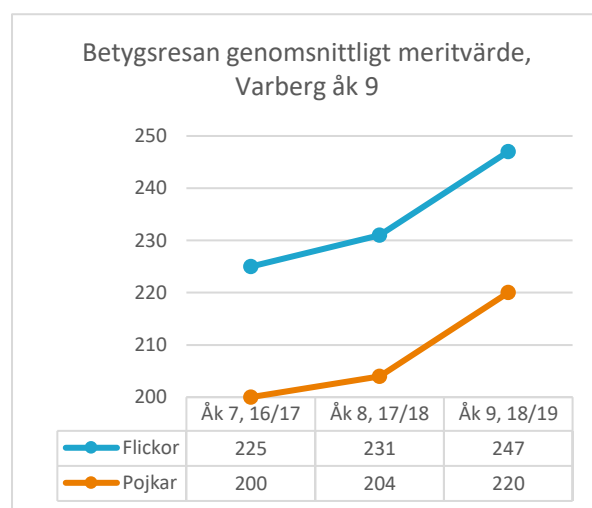
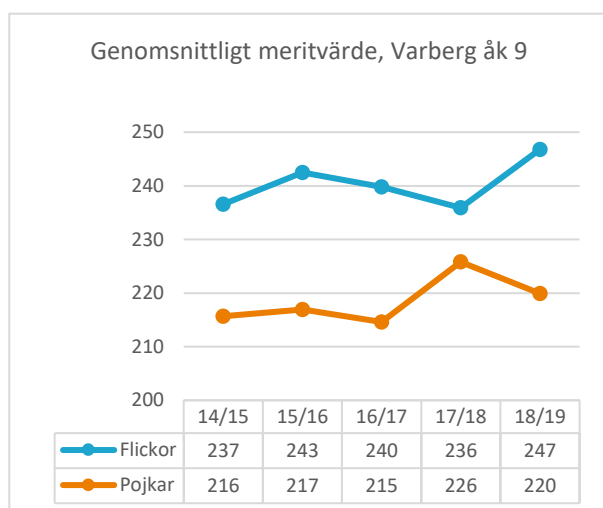
Av de socioekonomiska bakgrundsfaktorerna är det föräldrarnas utbildningsnivå som har den största betydelsen för betygsresultaten, men utbildningsnivåns betydelse har inte ökat över tid. Däremot har föräldrarnas inkomst blivit allt viktigare, och framstår som den centrala förklaringen till den ökade betydelsen av socioekonomisk bakgrund för betygsresultaten.

För utlandsfödda elever har även föräldrarnas utbildningsnivå och grad av bidragstagande bidragit till den ökande betydelsen av socioekonomisk bakgrund för skolresultaten.”

Skolverket (2018). *Analys av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor*. Rapport 467. Sid. 6

Genus

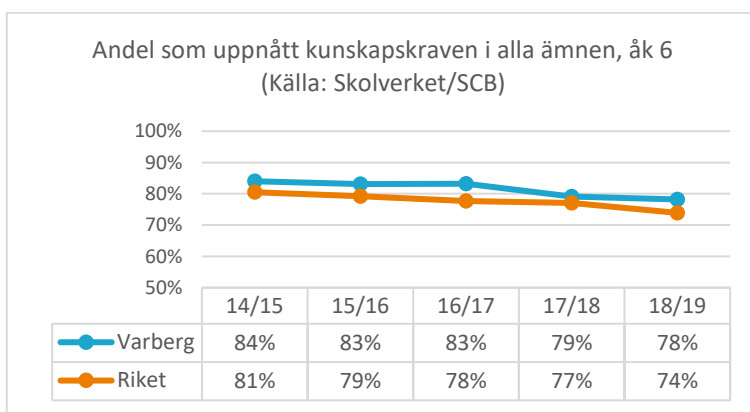
Betygsstatistiken för årskurs 9 visar att skillnaderna mellan pojkars och flickors resultat är ett fortsatt utvecklingsområde för hela kommunen. Redan i nationella ämnesprov i årskurs 3 har flickorna högre måluppfyllelse än pojkarna. Gapet mellan flickor och pojkar i årskurs 9 är till skillnad från förra året i år större i Varberg än för riket. Tidigare års trend i Varberg att flickor i årskurs 9 över tid når lägre resultat är i och med årets resultat förändrat. Noterbart är att progressionen från årskurs 7 till årskurs 9 är starkare i år än tidigare, vilket visar på att skolorna lyckas bidra till såväl pojkarnas som flickornas måluppfyllelse på ett positivt sätt.

5.2 Årskurs 6

Kunskapskraven i alla ämnen årskurs 6²¹

Andel elever som uppnått kunskapskraven i alla ämnen i årskurs 6 sjunker över tid i Varberg såväl som i riket. I Varberg är måluppfyllelsen för matematik och engelska trots detta positiv senaste läsåret. Det är högre andel pojkar än flickor och högre andel elever med annat modersmål än svenska som inte når kunskapskraven.

---

²¹ På grund av att eleverna läser olika ämnen och olika antal ämnen under årskurs 6 är statistiken, enligt Skolverket, inte direkt jämförbar mellan riket och kommun, kommuner eller skolenheter.

5.3 Årskurs 3

I årskurs 3 är fokus på matematik och svenska utifrån att timplanen reglerar att dessa ämnen har mest undervisningstid. De nationella ämnesproven i årskurs 3 ger en överblick över måluppfyllelsen. Svenskämnet har en stabil och hög måluppfyllelse över tid medan matematiken har sjunkit i måluppfyllelse senaste två åren. Trots det har ett delprov med historiskt låg måluppfyllelse – skriftliga räknemetoder – något högre måluppfyllelse detta läsår gentemot tidigare. Förvaltningsövergripande insats MASIV för att utveckla elevernas kunskaper och förmågor i matematik ger förhoppningsvis effekt på sikt för matematikresultaten.

Tabellen till höger visar på en hög måluppfyllelse i årskurs 3, men också att flickorna i regel presterar högre resultat än pojkarna. Detta är en trend över tid, även om matematiken tenderar att variera med högre resultat för pojkarna för två av de senaste fyra läsåren.

Innehåll och svårighetsgrad i nationella ämnesprov i årskurs 3 kan variera, vilket gör att jämförelse över tid ska göras med stor försiktighet.

Resultat per ämnesprov åk 3			
Läsår: 2018/2019 Skola: (Vbg total) Årskurs: 3 Kön: Jmf			
Ämne	Ämnesprov alla	Andel som uppnått kravnivån (%)	
		Flickor	Pojkar
Matematik	Muntlig gruppuppgift Problemlösning	95,0%	94,1%
Matematik	Taluppfattning och tals användning	90,2%	88,5%
Matematik	Förståelse fyra räknesätt	92,2%	92,5%
Matematik	Tid, volym och enklare problemlösning	92,7%	93,3%
Matematik	Enklare problem-lösning, samband	90,5%	90,2%
Matematik	Välja och använda skriftliga räknemetoder	93,5%	91,4%
Matematik	Välja och använda skriftliga räknemetoder	87,6%	78,1%
Matematik	Välja och använda skriftliga räknemetoder subtraktion	97,2%	95,4%
Matematik	Algebra, huvudräkning, = tecknets betydelse	94,1%	90,3%
Svenska	Muntlig gruppuppgift	99,2%	98,4%
Svenska	Läsa: berättande text	97,8%	91,9%
Svenska	Läsa: faktatext	95,5%	92,7%
Svenska	Enskild högläsning	95,5%	93,0%
Svenska	Enskilt textsamtal	96,9%	94,3%
Svenska	Berättande text	97,5%	89,0%
Svenska	Stavning och interpunktion	96,4%	86,3%
Svenska	Faktatext	96,6%	95,3%

5.4 Ämnesspecifika resultat

Ämnesbetyg årskurs 9

Betyg per ämne		
Årskurs 9, Läsår 2018/19		
	Andel godkända	Genomsnittlig betygspoäng
Genomsnitt alla ämnen	95%	13,8
Hem- och Konsumentkunskap	97%	14,7
Engelska	94%	14,4
Bild	97%	14,3
Svenska	97%	14,3
Musik	96%	14,3
Moderna Språk	97%	14,3
Slöjd	97%	14,3
Idrott och hälsa	92%	14,1
Samhällskunskap	95%	14,1
Geografi	94%	13,9
Historia	94%	13,8
Religionskunskap	94%	13,6
Modersmål	92%	13,5
Biologi	95%	13,4
Teknik	95%	13,3
Kemi	94%	13,2
Fysik	94%	12,9
Matematik	92%	12,4
Svenska som andraspråk	51%	6,0

Betyg per ämne		
Årskurs 9, Läsår 2017/18		
	Andel godkända	Genomsnittlig betygspoäng
Genomsnitt alla ämnen	94%	13,6
Modersmål	100%	16,6
Hem- och Konsumentkunskap	96%	14,6
Idrott och hälsa	92%	14,4
Svenska	97%	14,3
Slöjd	96%	14,2
Moderna Språk	98%	14,0
Bild	96%	14,0
Engelska	91%	14,0
Historia	95%	13,9
Geografi	95%	13,7
Samhällskunskap	95%	13,7
Religionskunskap	95%	13,7
Musik	94%	13,2
Biologi	93%	13,0
Fysik	93%	12,9
Teknik	94%	12,9
Kemi	92%	12,3
Matematik	92%	12,3
Svenska som andraspråk	71%	8,2

Ämnesbetyg årskurs 6

Betyg per ämne		
Årskurs 6, Läsår 2018/19		
	Andel godkända	Genomsnittlig betygspoäng
Genomsnitt alla ämnen	94%	12,9
Engelska	92%	13,8
Hem- och Konsumentkunskap	97%	13,4
Idrott och hälsa	92%	13,1
Matematik	92%	13,1
Slöjd	96%	13,0
Religionskunskap	95%	13,0
Biologi	94%	13,0
Svenska	92%	12,9
Bild	96%	12,9
Teknik	96%	12,9
Kemi	94%	12,9
Modersmål	91%	12,8
Historia	95%	12,8
Geografi	95%	12,8
Samhällskunskap	95%	12,7
Fysik	94%	12,7
Musik	96%	12,7
Moderna Språk	93%	12,5
Svenska som andraspråk	44%	5,3

Betyg per ämne		
Årskurs 6, Läsår 2017/18		
	Andel godkända	Genomsnittlig betygspoäng
Genomsnitt alla ämnen	95%	13
Modersmål	97%	14,6
Hem- och Konsumentkunskap	98%	14,4
Idrott och hälsa	95%	13,8
Engelska	91%	13,6
Bild	97%	13,5
Svenska	94%	13,2
Religionskunskap	97%	13,1
Historia	96%	13,0
Musik	95%	13,0
Samhällskunskap	97%	13,0
Geografi	96%	12,9
Slöjd	97%	12,9
Matematik	90%	12,6
Fysik	95%	12,6
Kemi	95%	12,5
Biologi	95%	12,4
Teknik	95%	12,2
Svenska som andraspråk	61%	7,5
Moderna språk	0%	0,0

5.5 Måluppfyllelse ÄDK

Utvecklingen av det genomsnittliga meritvärdet visar tendenser på att ÄDK redan har gett stöd för en ökning av elevernas måluppfyllelse. ÄDK lyftes under avsnittet kollegialt lärande och lyfts av flera rektorer som det enskilt viktigaste forumet för att utveckla undervisningen.

Elevgrupperna inom ramen för ÄDK har en starkare betygsresa/progression i sin måluppfyllelse²² jämfört med samma årskurser för skolor som inte har ÄDK. Progression för ÄDK är 4,7 procent att jämföra med övriga årskurser på 3,7 procent. Progressionen är starkare för de ÄDK skolor som har varit med sedan läsåret 2015/16 och 2016/17, den uppgår då till 5 procent.

Snittet för det genomsnittliga meritvärdet är också högre för utvalda ÄDK årskurser, 225 jämfört med 219. När det genomsnittliga meritvärdet är högre är det rimligt att anta att betygsprogressionen över tid är lägre. Detta kan förstås mot bakgrund av att en elev med A i ett ämne generar ett högt meritvärde men en låg progression då eleven inte kan få ett högre betyg än A i ämnet under sin fortsatta studietid. För årskurser som haft ÄDK är det istället vanligast att både det genomsnittliga meritvärdet och progressionen är högre i jämförelse med övriga skolor. Den negativa utvecklingen, årskurser som har lägst meritvärde och lägst progression, är vanligare i de årskurser som inte haft ÄDK.

Elevernas måluppfyllelse är kontextberoende och omöjlig att isolera till en specifik insats. Rimligen bör effekten på måluppfyllelse av ÄDK-arbetet också ta längre tid än de tre till fyra läsår som siffrorna baseras på.

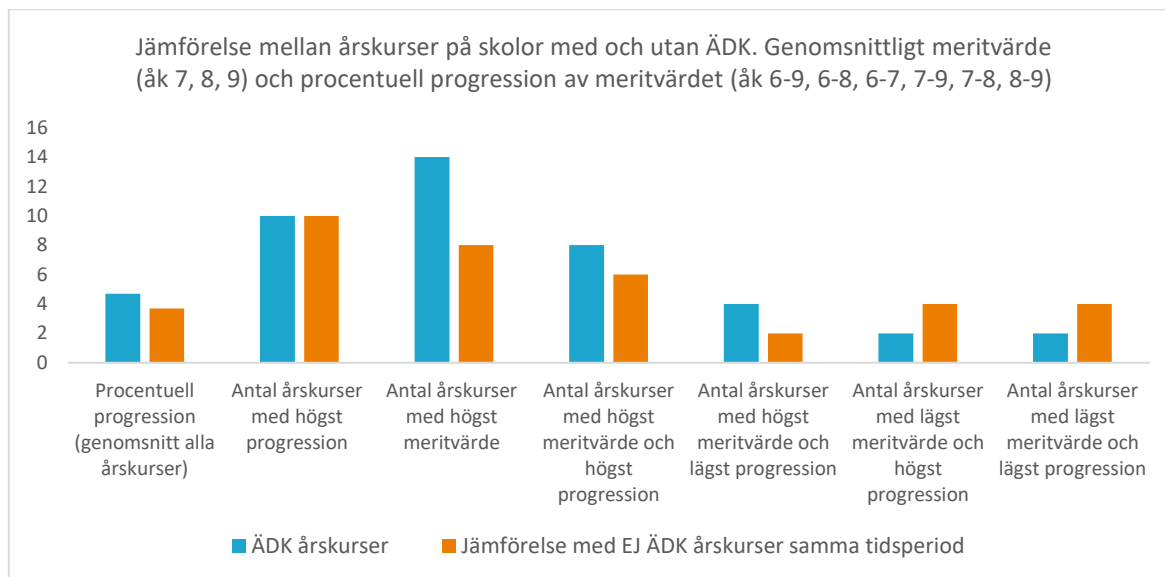
Att ÄDK ser ut att ge högre progression i måluppfyllelse skulle kunna bero på urvalet av skolor. Det finns en variation av skolor med högt respektive lågt genomsnittligt meritvärde i ÄDK-gruppen precis som i kommunen som helhet, det går dock inte att säga att grupperna är helt jämförbara eller om detta är till fördel eller nackdel för någon av gruppernas resultat.

Tabellen nedan visar en sammanfattning över jämförelsen mellan årskurser som haft ÄDK och de som inte haft det. Det är viktigt att påpeka att det ur en måluppfyllelseanalys finns både positiva som negativa resultat både för ÄDK

---

²² Med progressionen av måluppfyllelsen menas här den procentuella förändringen av det genomsnittliga meritvärdet över tid, i detta fall från årskurs 6-9, 6-8, 6-7, 7-9, 7-8 och 8-9.

årskurserna och de som inte haft ÄDK, det finns också svårigheter vid jämförelserna, se fotnot.²³

²³ Genom att sortera bort de elever som försvunnit från eller tillkommit till elevgrupperna har det säkerställts att snittet för måluppfyllelsen endast baseras på de elever som faktiskt har haft lärare som deltagit i ÄDK genom hela perioden. I några fall har elever sorterats bort då de haft 0-10 meritvärdespoäng vilket tyder på att de inte deltagit i ordinarie undervisningsgrupp. I jämförande syfte har måluppfyllelsen för samma tidsperioder och årskurser också tagits fram för övriga skolor, det vill säga de som inte ingår i ÄDK-gruppen. Detta mått innehåller dock elever som försvunnit från samt tillkommit under åren då det blir alltför komplext att sortera bort tillkommande och elever som försvunnit från elevgruppen när hela skolor gått från att vara en skola utan ÄDK till att bli en skola som har ÄDK.

6 Grundsärskolan

Grundsärskolan är till för barn som på grund av en utvecklingsstörning eller en begåvningsmässig funktionsnedsättning bedömts inte kunna nå grundskolans kunskapskrav.

När en elev har gått ut grundsärskolan ska hen få ett intyg om sin utbildning. I grundsärskolans ämnen får eleven bara ut betyg om eleven eller vårdnadshavare begär det. Betygen utgår ifrån kunskapskraven i grundsärskolans ämnen och kan inte jämföras med betyg från grundskolan. Elever med inriktning träningsskola får inte betyg.

Majoriteten av eleverna har nått förväntad nivå för sin årskurs både vad gäller eleverna som läser grundsärskolans ämnen och ämnesområden.

Rektorer för grundsärskolan i Varberg organiserar för kollegialt lärande, ledande lärare och fokus på olika utvecklingsområden genom ett systematiskt arbete. Utifrån ett årshjul med olika avstämningar för analys på individnivå finns en systematik för att följa elevernas lärande och sociala utveckling. Analys av omdömen, individuell utvecklingsplan och pågående stöd sker systematiskt. Systematiken skapar också förutsättningar för att säkerställa att elever kan nå progression och är rätt placerade.

Rektor bedömer att personalen utvecklat sin analysförmåga för att formera utbildningen framåt för eleverna genom det systematiska arbetet som har pågått under ett antal år. Utvecklingsarbete som pågått de senaste läsåren är bland annat matematiklyft, läslyft, ämnesövergripande arbetssätt, digitalisering och metoder för kollegiala samtal.

Kritik från riksrevisionen mot Skolverket avseenden styrning och stöd till grundsärskolan

”Utbildningen i grundsärskolan ska så långt det är möjligt motsvara utbildningen i grundskolan och samtidigt anpassas efter grundsärskolans behov. Det innebär att regeringen och Skolverket bör tillgodose dessa intentioner när de styr, stödjer och följer upp grundsärskolan. Riksrevisionens övergripande slutsats är att grundsärskolans behov inte tillgodosetts tillräckligt i de statliga insatserna för att styra, stödja och följa upp de obligatoriska skolformerna. Det visas särskilt av att antalet bedömningsstöd för grundsärskolan är få och av att det finns brister i uppföljningen och utvärderingen av grundsärskolan på nationell nivå. Det visas i viss mån också av hur grundsärskolan beaktats vid timplaneförändringar och läroplansförändringar och i stödet att tolka skolans styrdokument.”

” Riksrevisionen ger följande rekommendationer till Skolverket:

- Se till att lärare i grundsärskolan får tillräckligt stöd för att kunna bedöma elevernas kunskaper.
- Utveckla uppföljningen och utvärderingen av grundsärskolan. Uppföljningen och utvärderingen bör svara på om elever i grundsärskolan har goda möjligheter att utifrån sina förutsättningar nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål.
- Säkerställ att grundsärskolan tydligt beaktas i myndighetens interna styrning.

Källa: Riksrevisionen (2019). Grundsärskolans kunskapsuppdrag – styrning, stöd och uppföljning. RIR 2019:13. Sid 5ff

Personal i grundsärskolan jobbar intensivt och tätt ihop för att möta de behov eleverna har. Fokus och tid för att utveckla en god arbetsmiljö för personalen blir extra viktig och är ett tydligt fokus för rektor. Ett välfungerande samarbete och samsyn i personalgruppen är viktigt och där bidrar också det systematiska kvalitetsarbetet och utvecklingsarbetet enligt ovan.

Likt tidigare år är övergångar en kritisk aspekt för eleverna i grundsärskolan och kan fortsatt utvecklas mellan framförallt grundsärskolorna, övergångar till gymnasiesärskolan anses vara välfungerande. Samverkan mellan grundskolan för möten med grundskolans elever har minskat som följd av lokalförändringar för grundskolans elever, vilket fått konsekvensen att respektive personal har behövt ha fokus på den nya lokalsituationen. Samverkan under elevernas tid på fritidshemmen är mer frekvent och etablerad.

Integrerade elever i grundskolan

För närvarande finns det sex elever som läser efter grundsärskolans kursplaner och har sin skolgång på sina hemskolor. Eleverna går i såväl låg-, mellan- som högstadium, några läser grundsärskolans ämnen och några läser ämnesområden. Eleverna är fördelade på fem kommunala skolor. Skolorna arbetar för att göra lärmiljön tillgänglig för eleverna. Flera elever ingår under större delen av dagen i sin klass vid undervisning och en mindre del sker enskilt. Elever kan också tillhöra skolans flexenhet och flexa mellan enheten och ordinarie klass, samt ha största delen av undervisningen enskilt. Ett aktivt arbete med välmåendet för eleverna sker också.

Alla elever har nått förväntad nivå för sin årskurs både vad gäller eleverna som läser grundsärskolans ämnen och ämnesområden.

Specialpedagog på grundsärskolan träffar pedagoger och ibland elevhälsa för att ha en dialog kring:

- Kursplaner
- Bedömning
- Timplan
- Läromedel
- Andra pedagogiska frågor rörande anpassningar i lärmiljön.

Alla skolor blir erbjudna minst ett besök per termin och kan få ytterligare besök och stöd utöver det. För möten mellan skola och vårdnadshavare och habilitering samt andra aktörer har specialpedagogisk resurs också varit ett stöd.

Den dagliga kontakten mellan skola och hem ser olika ut på skolorna men generellt sätt är kontakten tätare än för en grundskoleelev. SMS-kontakt för daglig information är vanlig och även kontakt vid lämning på morgonen.

De övergångar som varit aktuella under läsåret 2018/19 har handlat om stadiebyte eller om byte från grundskolans kursplan till grundsärskolans kursplaner, samt övergång från att gå som individintegrerad på sin hemskola till att ha sin skolgång på grundsärskola. Vid byte från att gå som individintegrerad elev till att gå på grundsärskola finns övergångsplan att följa.

Utvecklingsområden för arbetet med individintegrerade elever i hemskolorna är att planering av undervisningen och bedömning av elevernas kunskaper ska ske enligt grundsärskolans kursplan, ofta sker planeringen av elevens undervisning utifrån grundskolans kursplan. Förmåga att synliggöra elevernas lärande, att generalisera och dra slutsatser av elevernas förmågor och kunskaper är annorlunda för grundsärskolans elevgrupp än grundskolans. Hitta sätt att differentiera undervisningen så att eleven kan arbeta med liknande uppgifter som övriga gruppen. Anpassa timplanen i de praktiska ämnena på skolorna då timplanen skiljer sig betydligt mellan grundskola och grundsärskola.

Nationell statistik för grundsärskolan

Skolinspektionens skolenkät som genomfördes under höstterminen 2018 visar på en hög grad av nöjdhet hos vårdnadshavare i Varbergs grundsärskolor. I samtliga frågeområden är nöjdheten högre än för riket. Nöjdheten är också högre hos vårdnadshavare i grundsärskolan än i grundskolan. På den specifika frågan Jag skulle rekommendera mitt barns skola svarar samtliga 15 respondenter Stämmer helt och hållet vilket ger ett värde på 10.0, att jämföra med rikets 8.4. Den kvantitativa analysen visar på en hög kvalitet i Varbergs kommunala grundsärskola i alla delar.

Skolinspektionens granskning av integrerade grundsärskoleelever (10 skolor)

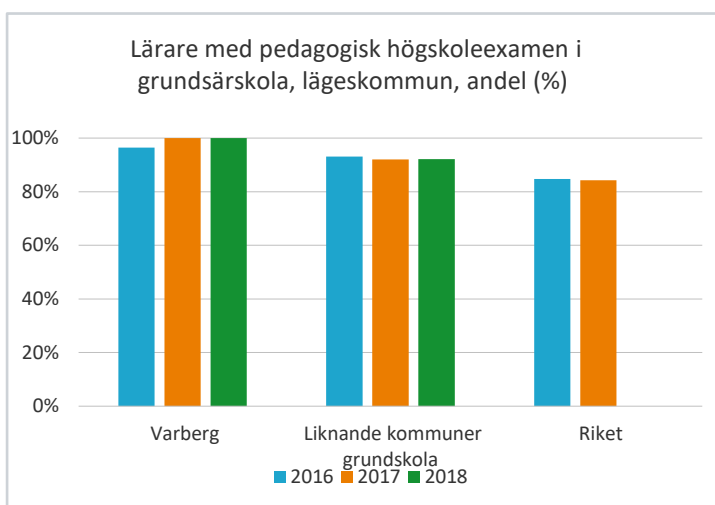
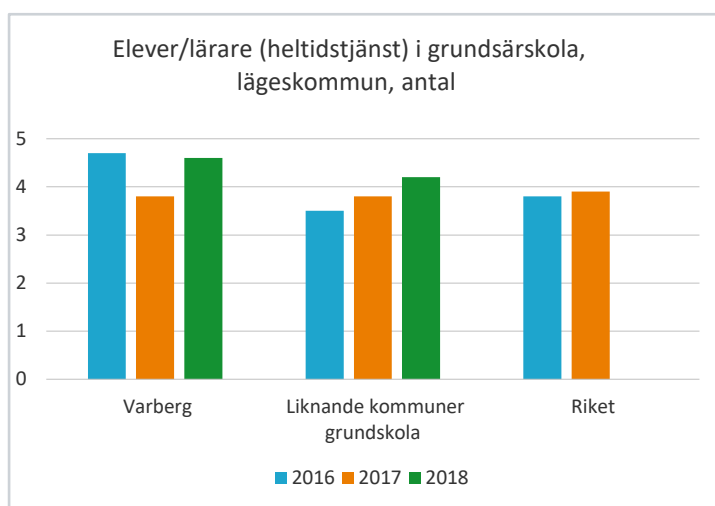
”Rektorer behöver ge bättre förutsättningar för lärare att bedriva en god undervisning för de integrerade eleverna. Det handlar främst om att skapa forum för undervisande lärare att samverka. På vissa skolor behöver även kunskapen kring grundsärskolans kursplaner höjas. Granskningen visar även att huvudmannen behöver förbättra sin uppföljning av utbildningen för integrerade elever.

När det gäller undervisningen för integrerade elever visar granskningens skolbesök:

- att det finns exempel på att undervisningen inte planeras efter grundsärskolans kursplan. Det innebär att eleverna inte får förutsättningar att arbeta med de förmågor och det innehåll som anges i grundsärskolans kursplan. Det förekommer att aktuell kursplan bestäms först vid Bedömningstillfället och inte inför planeringen och genomförandet av undervisningen.
- att elevernas delaktighet i det pedagogiska och sociala sammanhanget främjas av att eleverna i stor utsträckning arbetar med uppgifter inom samma område som övriga klassen.
- att lärarna i stor utsträckning anpassar undervisningen utifrån elevernas behov och förutsättningar.”

Källa: Skolinspektionen (2016). Integrerade elever - Undervisningssituationen för elever som är mottagna i grundsärskolan och får sin undervisning i grundskolan. Kvalitetsgranskning. Sid 7

Nationell statistik hämtade från Kolada visar att förutsättningarna i Varberg är goda avseende lärare med pedagogisk högskoleexamen²⁴. Antalet elever per lärare är högre i Varberg jämfört med riket och liknande kommuner över tid.

²⁴ Notera att detta inte är ett mått på behörighet men en indikation på en god pedagogisk kompetens i fritidshemmen.

7 Fritidshemmet

Varbergs kommunala fritidshem har cirka 3000 barn inskrivna, varav cirka 2500 av dessa går i årskurs F-3.

Fritidshemmets kvalitet har både i det systematiska kvalitetsarbetet i Varberg och på nationell nivå fått särskild uppmärksamhet de senaste åren, bland annat i publiceringar från Skolinspektionen och Skolverket. Fritidshemmen har från läsåret 2017/18 fått en egen del i läroplanen och från 1 juli 2019 har också fritidshemmets personal ett krav om legitimation. Sedan 2010 har fritidshemmen ett tydligt uppdrag att stimulera elevernas utveckling och lärande.

Övergripande kompetensutvecklingsinsatser har haft fokus på fritidshemmet de senaste tre läsåren både utifrån intentionerna i fritidshemmets läroplan och för att öka likvärdigheten i Varbergs kommunala fritidshem.

Kompetensutvecklingsinsatser för fritidshemmet, bland annat för lärledare på fritidshem att leda det kollegiala lärandet, nyttjas av många skolor och ger resultat enligt rektorerna. Flera fritidshem har påbörjat ett utvecklingsarbete att medvetandegöra läroplanens mål och innehåll, arbeta med planering utifrån läroplanen för att säkerställa syfte och kvalitet i verksamheten, vilket nu sker i kollegiala forum och blir en del av skolornas systematiska kvalitetsarbete.

Rektorerna arbetar strategiskt för att fritidshemmen ska utvecklas tillsammans med hela skolan för att möjliggöra att fritidshemmen kompletterar skolans

Skolinspektionens nationella granskning om undervisning i fritidshemmet (24 skolor)

”De problem som Skolinspektionen iakttagit i förhållande till läroplanens krav kan hänföras till en rad olika faktorer som handlar om svårigheter med tillgång till behörig personal, hur lärarresursen används, samverkan mellan fritidshemmets avdelningar respektive mellan skola och fritidshem, stora elevgrupper samt materiella förutsättningar som lärverktyg och lokaler. En annan viktig förklaring är rektors ledning av undervisningen i fritidshemmen. Skolinspektionens iakttagelser visar att rektorer på flera av de granskade fritidshemmen i relativt låg grad arbetar med att tydligt styra och sätta mål för undervisningen i fritidshemmen och följa upp dessa.”

”Utvecklingsområden:

Fritidshemmets undervisning behöver i större utsträckning:

- Ge eleverna möjlighet att utveckla kommunikativa förmågor genom läsning, berättande och samtal om sina upplevelser.
- Ge eleverna möjlighet att använda digitala verktyg i sitt lärande.
- Stimulera eleverna till matematiska resonemang.
- Ge eleverna möjligheter att få ta del av närsamhällets och föreningslivets utbud.
- Ge eleverna möjlighet att fördjupa och bredda sina förmågor samt att arbeta i längre processer.

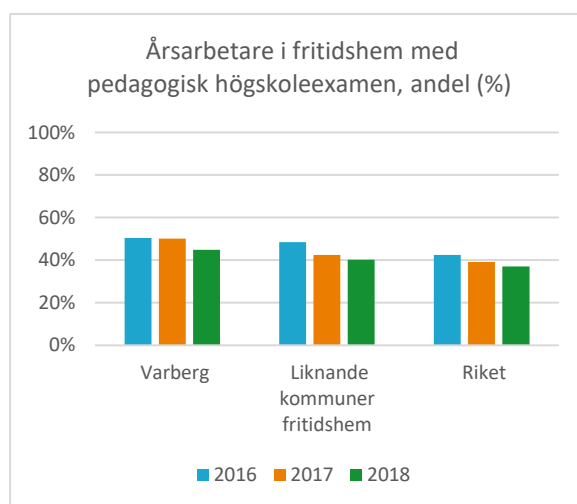
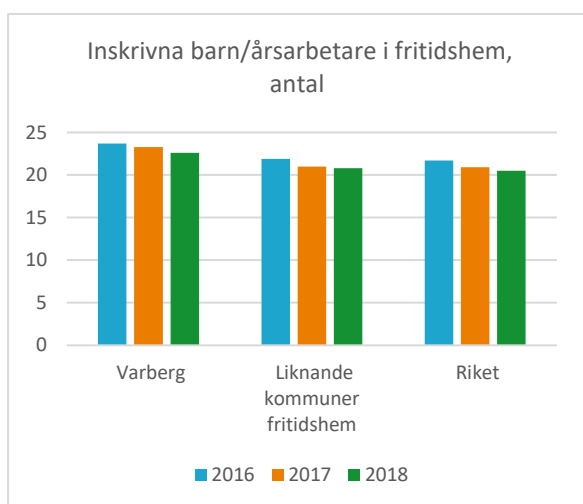
Rektorerna behöver i större utsträckning:

- Styra personalens planering så att den i högre grad inriktas mot uppdraget att stimulera elevernas utveckling och lärande.
- Organisera verksamheten så att den stödjer samarbete och erfarenhetsutbyten mellan personalen i fritidshemmet samt mellan fritidshemmet och skolan.
- Förbättra utvecklingen av undervisningens kvalitet.”

Källa: Skolinspektionen (2018). Undervisning i fritidshemmet – inom områdena språk och kommunikation samt natur och samhälle. Sid 5f

utbildning. Detta sker exempelvis genom att fritidshemmen arbetar med samma utvecklingsområden som skolan, ingår i EHM och ÄDK samt har ledande lärare för att driva utvecklingen framåt. Svårigheter som beskrivs av flera rektorer är behov av ökad behörighet och kontinuitet i personalgruppen, skapa tid för analys och planering i pedagogernas tjänster, mindre barngrupper samt långa vistelsetider för barnen. Dessa svårigheter framförs också av utvecklingsgrupp fritidshemmet i Varberg på rektorsmöte under höstterminen 2019. I gruppen ingår lärare från olika fritidshem i Varberg.

Nationell statistik hämtade från Kolada över fritidshemmen visar att förutsättningarna i Varberg är goda avseende fritidspedagoger med pedagogisk högskoleexamen²⁵, även om den minskar över tid. Antalet barn per årsarbetare är högre i Varberg jämfört med riket och liknande kommuner men minskar över tid. Trenderna är desamma för jämförsgrupperna.

Analys över fritidshemmens utveckling analyserades djupare i *Mål och resultat 2018* där det också framkom att:

Planering och undervisning i fritidshemmet utvecklas

Förutsättningar har skapats genom gemensam planeringstid för pedagogerna och att rektor, biträdande rektor eller legitimerad fritidspedagog driver arbetslag framåt i den pedagogiska planeringen för att säkerställa kvalitet och genomförande. Utmaningar finns i att förbättra läroplanskompetensen och hur ett systematiskt kvalitetsarbete kan säkra och öka kvaliteten.

²⁵ Notera att detta inte är ett mått på behörighet men en indikation på en god pedagogisk kompetens i fritidshemmen.

Behörighet och kompetens påverkar möjligheten att bedriva undervisning

På ett antal fritidshem i kommunen är behörigheten, personaltätheten och kompetensen hos personalen en utmaning vilket gör att verksamheten har fokus på praktiska frågor och aktiviteter snarare än undervisning genom målstyrda processer. Rektorerna arbetar med att höja kvaliteten genom att tydligare styra verksamheten, förändra i organisationen samt genom att ha fler eller färre avdelningar och rikta kompetensutveckling till personalen på fritidshem.²⁶

---

²⁶ Förskole- och grundskoleförvaltningen (2018). *Mål och resultat 2018 – Grundskola*. Sid. 11f

8 Avslutning

8.1 Progression för att utveckla undervisningen och elevernas lärande

Analyserna i rapporten har fångat ett antal förklaringsfaktorer till elevernas resultatutveckling och möjligheter till lärande. Under mandatperioden har det skett en kvalitetshöjning av verksamheternas arbete med att utveckla undervisningen för att öka elevernas möjligheter till lärande genom:

Kollegialt lärande med kontinuitet och systematiskt där undervisningen analyseras och utvecklas tillsammans med kollegor. I det kollegiala lärandet utvecklas undervisningen och bidrar till elevers måluppfyllelse. Det är framförallt forumen ämnesdidaktiskt kollegium (ÄDK) och elevhälsamöten (EHM) skolorna organiserar för det kollegiala lärandet.

Ledande lärare som har tydliga strukturer och mandat för sitt arbete med skolutveckling, exempelvis som samtalsledare i kollegiala forum, utvecklingsledare för särskilda skolutvecklingsprocesser och som direkt stöd i klassrummet. De ledande lärarna ökar möjligheterna för skolutveckling så att deras kollegor kan utvecklas för elevers lärande. De ledande lärarna har också utvecklats till ett tydligt ledningsstöd för rektorer på majoriteten av skolorna. Förstelärare, LiV-handledare, lärledare i ÄDK och specialpedagogisk kompetens är de roller som är vanligast på skolorna.

Rektors strategiska ledarskap för att skapa ovannämnda utveckling genom en visions- och målinriktad styrning. Rektorer bedriver en pedagogisk ledning för både det nationella grunduppdraget utifrån skollag och läroplan samt nämndens mål och förvaltningens strategier för elevernas måluppfyllelse.

Förvaltningsövergripande stöd och utvecklingsprocesser nyttjas av majoriteten av skolorna och ger resultat både enligt rektorernas analyser och statistik. Insatser för ÄDK, bedömarkompetens, språkutvecklande arbetssätt och fritidshem är tydligaste exempel på detta.

8.2 Utvecklingsområden

Analysen har också fångat ett antal utvecklingsområden för att fortsatt öka kvaliteten i Varbergs kommunala grundskolor och för måluppfyllelsen. Pågående insatser för dessa beskrivs.

Likvärdighet i förutsättningar. Komplex skolorganisation, med exempelvis övergångar från flera skolor i olika stadier, och frekventa rektorsbyten på några skolor ser ut att påverka måluppfyllelsen negativt.

- Förvaltningen och förskole- och grundskolenämnden utreder möjligheterna att utveckla nuvarande skolorganisation för en mer likvärdig kvalitet. Rekryteringar av vakanta rektorer har genomförts under hösten och förvaltningen arbetar aktivt för att lyssna in rektorers behov, exempelvis genom det systematiska kvalitetsarbetet och i arbetet med ny verksamhetsplan, för att kunna utveckla ledning och stöd framåt. Förvaltningsövergripande satsning pågår för att stärka rektors pedagogiska ledarskap.

Likvärdighet i nyttjande av förvaltningsövergripande processer. Alla skolor nyttjar förvaltningsövergripande processer, samtidigt har vissa skolor som inte klivit in i någon utvecklingsprocess inte heller lyckats skapa systematik och utveckling på skolan i området.

- I verksamhetsplan för perioden 2020–2023 beslutas om förvaltningsövergripande strategier. Dessa kommer tydligare än i föregående mandatperiod följas och analyseras i det systematiska kvalitetsarbete, där kunskap om skolornas utveckling i området och stödbehov identifieras. Denna kunskap ska sedan bidra till att verksamhetschef, utvecklingschef och rektor kan leda och stödja utvecklingen på skolorna.

Likvärdig måluppfyllelse och därmed det kompensatoriska uppdraget. Elevgrupperna pojkar, elever med utländsk bakgrund samt elevgruppen som har föräldrar med förgymnasial eller gymnasial utbildning har över tid lägre måluppfyllelse än jämförande grupper. I jämförelse med riket klarar Varbergs kommunala grundskolor under vissa läsår och för vissa grupper sig bättre och för andra mindre bra.

- Riktad insats tillsammans med Skolverket för flerspråkiga elevers måluppfyllelse planeras för att öka kompetens för lärare i flera olika områden och därmed undervisningens kvalitet.
- Flera skolor har i sin planering framåt för avsikt att medvetet arbeta med undervisningen för att minska gapet mellan flickor och pojkar, samt ändra skolkulturen hos elever för att öka motivationen för skolan.

Likvärdig bedömarkompetens. Bedömarkompetensen har varit i fokus under mandatperioden och har gett effekt på undervisningen och elevernas måluppfyllelse, vilket bland annat syns genom en ökad betygsspridning mellan A-

F betygen. Flera rektorer beskriver i analys att ämnen som inte haft önskvärd måluppfyllelse och kvalitet på undervisningen bottnar i att bedömarkompetensen inte är tillräckligt hög och behöver utvecklas.

- Riktade insatser av förvaltningen där extern expertis stödjer skolor utifrån identifierat behov i dialog med rektor fortsätter under läsåret 2019/20.
- Fortsatt utveckling av kollegialt lärande så att lärare lär av varandra och utvecklar sin bedömarkompetens i vardagen utifrån elevernas behov för lärande fortsätter under läsåret 2019/20.

Skolkultur i kollegiet. Där det kollegiala lärandet inte är välfungerande eller där rektor och ledande lärare inte får andra utvecklingsprocesser att generera ett ökat lärande beskrivs att en avvaktade eller icke-ansvarstagande skolkultur till stora delar präglar kollegiet.

- Flera rektorer har i analys identifierat behov att utveckla skolkulturen och har också aktivt arbetat med detta under en längre tid. Rektors strategiska ledarskap för bland annat kollegialt lärande, ledande lärare och visions- och målarbete har skapat en positiv skolkultur på många håll – ett arbete som förvaltningen planerar att leda och stödja framåt för alla rektorer och skolor.

9 Källförteckning

Förskole- och grundskoleförvaltningen (2019). *Grundskola, fritidshem, grundsärskola - Trygghet och trivsel 2019*.

Förskole- och grundskoleförvaltningen (2019). *Hur förskollärare och lärare i Varbergs kommun utvecklar undervisningen – Genomlysning av strategier för att stärka pedagogers skicklighet som lyfter barns och elevers resultat*.

Förskole- och grundskoleförvaltningen (2018). *Mål och resultat 2018 – Grundskola*.

Förskole- och grundskoleförvaltningen (2019). *Språk-, läs- och skrivutvecklare systematiskt kvalitetsarbete*.

Håkansson, J. Sundberg, D. (2018). *Utmärkt ledarskap i skolan. Forskning att leda för elevers måloppfyllelse*.

Jarl, M., Blossing, U. & Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång. Strategier för en likvärdig skola*. Stockholm: Natur och Kultur.

Riksrevisionen (2019). *Grundsärskolans kunskapsuppdrag – styrning, stöd och uppföljning*. RIR 2019:13.

SKL (2019). *Se, förstå och förändra – Att motverka könsskillnader i skolresultat*.

Skollag (2010).

Skolverkets hemsida. *Forskningsbaserat arbetssätt i undervisningen*. Hämtad 7 november 2019.

Skolinspektionen (2019). *Huvudmannens arbete för kontinuitet på skolor med många rektorsbyten*. Tematisk kvalitetsgranskning. Sid. 8

Skolinspektionen (2016). *Integrerade elever - Undervisningssituationen för elever som är mottagna i grundsärskolan och får sin undervisning i grundskolan*. Kvalitetsgranskning.

Skolinspektionen (2012). *Rektors ledarskap: med ansvar för den pedagogiska verksamheten*. Kvalitetsgranskning rapport 2012:1.

Skolinspektionen (2018). *Undervisning i fritidshemmet – inom områdena språk och kommunikation samt natur och samhälle*. Kvalitetsgranskning.

Skolverket (2018). *Analys av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor*. Rapport 467.

Specialpedagogiska myndigheten (2018). *Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning*.

VARBERGS
KOMMUN